

SVENSKA KNOWLEDGE **TEKNIK** UTBILDNING SWEDISH
NATURVETENSKAP **HÖGRE UTBILDNING** EDUCATION SVE
RESEARCH PUBLICERINGSSPRÅK NATURVETENSKAP ENG

Svenskans och engelskans roll inom forskning och högre utbildning

Språkval och internationalisering:

Svenskans och engelskans roll inom forskning och högre utbildning

Författare: Hans Malmström, Institutionen för vetenskapens
kommunikation och lärande, Chalmers tekniska högskola
Diane Pecorari, Department of English, City University of Hong Kong

Rapporter från Språkrådet 19

© Institutet för språk och folkminnen, 2022

Språkrådet
Institutet för språk och folkminnen
Box 20057
104 60 Stockholm
www.isof.se

ISBN: 978-91-86959-82-1

Permanentlänk:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sprakochfolkminnen:diva-2175>

Omslag och sättning: Stema Specialtryck AB

Språkval och internationalisering:

*Svenskans och engelskans roll inom
forskning och högre utbildning*

Hans Malmström
Diane Pecorari

Förord

Hur stark är engelskans ställning på svenska universitet och högskolor idag?

Svenska språket har alltid varit omgivet av andra språk, och under de senaste decennierna har engelskans inflytande i det svenska samhället varit starkt. Engelskans dominans som främmandespråk i Sverige har de senaste åren kommit att snarare beskrivas som ett andraspråk.

Engelskans ökade användning var också den starkaste drivkraften bakom språklagens (SFS 2009:600) tillkomst. En av farhågorna var att engelskan helt skulle tränga undan svenskan inom till exempel högre utbildning och forskning. Ett av språklagens huvudsyften är därför att främja det svenska språket och trygga att svenskan förblir ett komplett och samhällsbärande språk, även inom vetenskapen.

Rapporten *Språkval och internationalisering* presenterar resultaten från en undersökning av svenska lärosätens undervisnings- och publiceringspråk, och är en uppföljning av en liknande studie som gjordes 2010.

Resultaten visar att användningen av engelska på svenska lärosäten har fortsatt att öka sedan 2010, både som undervisnings- och publiceringspråk. Engelska har länge dominerat inom discipliner som naturvetenskap och teknik, medan svenska varit det vanligare språket inom humaniora. Den nya mätningen visar dock att användningen av engelska fortsatt att öka kraftigt också inom samhällskunskap och humaniora.

Klart är att engelskans ställning som undervisnings- och publiceringspråk blir allt starkare. Resultaten i den här rapporten ger ett intressant underlag för en fortsatt diskussion om hur svenskan ska förbli ett robust vetenskapsspråk som samspelar med engelskan inom högre utbildning och forskning.

Harriet Kowalski
Chef för Språkrådet
Institutet för språk och folkminnen

Jennie Spetz
Utredare, Språkrådet
Institutet för språk och folkminnen

Innehåll

Inledning, sammanfattning och läsanvisning	5
Engelskan används som undervisningsspråk i stor utsträckning och andelen engelska har ökat	6
Engelskan fortsätter att dominera som publiceringsspråk	6
Läsanvisning	7
Författarnas tack	8
1. Internationalisering påverkar och påverkas av språksituationen	9
1.1 Drivkraft för internationalisering.....	9
1.2 Engelskans privilegierade ställning	11
1.3 Internationella studenter, forskare och lärare i Sverige innebär användning av engelska.....	12
1.4 Publicering på engelska uppmuntras och blir ett naturligt val.....	15
1.5 Engelska är både orsak och verkan i internationaliseringen	16
2. Data och tillvägagångssätt.....	17
2.1 Undervisningsspråk	17
2.2 Kurslitteratur	17
2.3 Forskningspublikationer.....	18
3. Undervisningsspråk och publiceringsspråk	20
3.1 Undervisningsspråk	20
<i>Undervisningsspråk i programutbildningar: engelskans ställning stärks på bekostnad av svenskan.....</i>	<i>20</i>
<i>Undervisningsspråk i kurser: svenska används oftast på grundnivå medan engelska är något vanligare på avancerad nivå</i>	<i>22</i>
<i>Stora disciplinära variationer i val av undervisningsspråk</i>	<i>24</i>
<i>Undervisningsspråk på ett urval lärosäten.....</i>	<i>26</i>
<i>Språkval för kurslitteratur: engelska närvarande i hög grad.....</i>	<i>28</i>
3.2 Publiceringsspråk.....	32
<i>Engelska dominerar i doktorsavhandlingar, men det finns disciplinära skillnader</i>	<i>32</i>

<i>Stor ökning av andelen engelska avhandlingar inom humaniora och samhällsvetenskap</i>	<i>33</i>
<i>Engelska fortsätter att vara det primära publiceringsspråket i tidskriftsartiklar</i>	<i>35</i>
<i>Vissa ämnesområden har en lång tradition av artiklar på engelska</i>	<i>36</i>
<i>Engelska som artikelspråk vinner mark inom humaniora och samhällsvetenskap</i>	<i>37</i>
<i>Används svenska i större utsträckning i sammanhang där popularisering av forskning är målet?</i>	<i>39</i>
4. Språkskiften, engelsk (icke-) dominans och internationaliseringsmyntets två sidor.....	40
4.1 Engelska är vanligare inom vissa domäner än andra.....	40
4.2 En tentativ framåtblick	42
Referenser.....	46

Inledning, sammanfattning och läsanvisning

Den här rapporten fokuserar på utvecklingen och användningen av svenska och engelska som undervisningsspråk respektive publiceringsspråk inom ramen för högre utbildning och forskning i Sverige. Studien kan betraktas som en uppföljningsstudie till den rapport som författades av Linus Salö på uppdrag av Språkrådet för drygt ett decennium sedan: *”Engelska eller svenska? En kartläggning av språksituationen inom högre utbildning och forskning”* (Salö, 2010). Salös rapport skrevs mot bakgrund av den vid tidpunkten mycket heta debatten om svenskans ställning och engelskans status som växande globalt akademiskt språk (se Salö, 2016 för en detaljerad beskrivning av kontexten). Nu, drygt tio år efter att den rapporten publicerades, finns det anledning att återigen belysa språksituationen, inte minst i ljuset av den fortsatta internationaliseringen av forskning och högre utbildning i Sverige.

Med utgångspunkt i 1) statistik från Universitets- och högskolerådet (UHR); (2) sökningar i databasen SwePub (en del av Libris, de svenska bibliotekens nationella katalog); och (iii) information från tio utvalda lärosätens hemsidor och kurskataloger, presenteras och kommenteras longitudinella och tvärsnittliga data om val av undervisningsspråk och publiceringsspråk. För att generera vårt data-

underlag har vi i så stor utsträckning som möjligt använt samma tillvägagångssätt som Salö (2010); syftet är att erbjuda en viktig nulägesbeskrivning och möjliggöra jämförelser med tidigare publicerade data och därigenom bidra till en uppdaterad bild av tendenser kopplade till språksituationen i svensk forskning och högre utbildning över en längre tidsperiod.

Det övergripande syftet med den här undersökningen är att beskriva engelskans ställning i relation till svenska (och i viss utsträckning andra språk) i den svenska universitetskontexten. De specifika frågor som varit vägledande för undersökningen är:

1. I vilken utsträckning möter studenter engelska i sin utbildning? Två viktiga domäner som tas upp här är undervisningsspråk och användning av engelska texter i kurser med svenska som undervisningsspråk.
2. Vilket språk väljer svenska forskare när de publicerar sina resultat? Frågan om publiceringsspråk har undersökts både gällande doktorsavhandlingar och tidskriftsartiklar.

Engelskan används som undervisningsspråk i stor utsträckning och andelen engelska har ökat

Fenomenet med engelska som undervisningsspråk fortsätter att kontinuerligt öka i omfattning, i enlighet med prediktionerna från tidigare forskning (t.ex. Salö, 2010; Salö & Josephson, 2014). Bilden som målades för ett decennium sedan, där engelska som undervisningsspråk var mer framträdande på avancerad nivå jämfört med grundnivå, och vanligare inom utbildningsprogram än inom kurser, bekräftas till viss del av den här uppföljningsstudien; utifrån alla perspektiv har omfattningen av engelska ökat det senaste decenniet.

Generellt sett (utan hänsyn tagen till utbildningsnivå) är ökningen större för kurser än för program, vilket innebär att år 2020 var det vanligare att kurser än program gavs på engelska. För samtliga ämnesområden har omfattningen av engelska som undervisningsspråk ökat det senaste decenniet, men den största ökningen fanns inom ämnesområdet humaniora och teologi; här fördubblades andelen kurser där engelska användes.

En jämförande undersökning omfattande fem universitet och fem högskolor visar, föga förvånande, att användningen av engelska som undervisningsspråk ökade också för i princip samtliga lärosäten som studerades. I genomsnitt skedde 66 procent av undervisningen på avancerad programnivå på engelska 2020 på de undersökta lärosätena, vilket motsvarar en genomsnittlig ökning på 15,7 procentenheter över den senaste tioårsperioden för lärosätena i urvalet. Flera individuella skillnader mellan olika lärosäten vad gäller användningen av engelska som undervisningsspråk noteras också.

Även i kurser där engelska inte används som undervisningsspråk är engelskan närvarande. En undersökning av den obligatoriska kurslitteraturen på svenskspråkiga kurser på grundnivå vid tio svenska lärosäten visar att i 65 procent av alla undersökta kurser förekommer i vart fall någon obligatorisk kurslitteratur på engelska. Samtidigt saknar 24 procent av de svenskspråkiga kurserna helt och hållet obligatorisk kurslitteratur på svenska. Om man räknar ihop alla obligatoriska böcker, artiklar och bokkapitel är nästan hälften av läsningen som

studenter förväntas göra på engelska – i kurser där undervisningsspråket är svenska. En skillnad kan noteras mellan, å ena sidan, universiteten i urvalet, där 50 procent eller mer av kurslitteraturen är på engelska och, å andra sidan, högskolorna där andelen kurslitteratur på engelska är betydligt lägre. Däremot förefaller skillnaderna vara små när ämnesområden jämförs: inom humaniora, samhällsvetenskap och naturvetenskap är ungefär hälften av all litteratur på engelska; inom teknikområdet är andelen marginellt lägre, och allra lägst är andelen engelskspråkig litteratur inom området medicin, hälsa och odontologi.

Engelskan fortsätter att dominera som publiceringsspråk

Resultaten med avseende på publiceringsspråk är tydliga; engelska används som publiceringsspråk i allt större utsträckning i tongivande publikationsformer inom svensk forskning. Totalt sett dominerar engelskan på bekostnad av svenskan: 93 procent av alla doktorsavhandlingar och alla tidskriftsartiklar skrevs 2019 på engelska.

Engelskan breder ut sig även inom ämnesområden där svenskan tidigare under 2000-talet och under 1900-talets andra hälft hade en förhållandevis stark ställning. Ett exempel är ämnesområdet humaniora: här författades 34 procent av tidskriftsartiklarna och 33 procent av doktorsavhandlingarna på engelska år 2004; 15 år senare (2019) skrevs 59 procent av artiklarna och 70 procent av avhandlingarna på engelska. Den genomsnittliga ökningstakten för andelen publikationer på engelska för alla ämnesområden sammantaget har det senaste decenniet varit ungefär 0,7 procentenheter per år, för artiklar såväl som avhandlingar. Emellertid följer den siffran en särskilt snabb ökning inom ämnesområden där svenskan historiskt sett haft en starkare ställning som publiceringsspråk; exempelvis är ökningstakten särskilt hög för artiklar inom samhällsvetenskap för artiklar och avhandlingar inom humaniora. Andelen publikationer på andra språk än svenska och engelska har sedan 1970-talet varit mycket begränsad, men data från det senaste decenniet visar att sådana publikationer nu nästan helt upphört (förutom inom enstaka ämnesområden).

Läsanvisning

Den här rapporten syftar till att ge läsaren både en nulägesbild och en känsla för den utveckling som skett med avseende på svenskans och engelskans funktion som undervisningsspråk och publiceringsspråk i svensk forskning och högre utbildning. Det är synnerligen viktigt att påpeka att den här rapporten inte gör anspråk på att ge en komplett beskrivning av språksituationen. Heltäckande och tillförlitlig data finns inte tillgänglig i de relevanta databaserna vilket leder till vissa brister i det statistiska underlaget (resultatredovisningen begränsas därför också till översiktlig och beskrivande statistik). Vi har valt att i likhet med tidigare studier om språksituationen fokusera uppmärksamheten på blott två dimensioner (undervisningsspråk och publiceringsspråk) i ett komplext landskap av forskning och högre utbildning där myriader av variabler med största sannolikhet påverkar språksituationen.

I likhet med Salö (2010) måste vi också inkludera ett antal nödvändiga friskrivningar för de olika avsnitten; det finns till exempel inga garantier för att det språk som anges som undervisningsspråk (och därför blir det undervisningsspråk som registreras i myndigheternas databaser) faktiskt är det språk som används i undervisningen. Som Salö (2010, s. 39) konstaterar: "För att säkert veta vilket språk som undervisning ges på krävs studier av undervisningssituationen. Det handlar helt enkelt om att närvara i klassrum och föreläsningssalar för att observera språkbruket". Sådana observationer rymdes inte inom ramen för den här studien (men se t.ex. Söderlundh, 2012).

Även om ambitionen har varit att låta den här rapporten fungera som en uppföljning till tidigare forskning – i synnerhet Salö (2010) men i någon mån också Salö och Josephson (2014) – har vissa andra prioriteringar gjorts. Exempelvis inkluderas här inte någon data om språket i sammanfattningar till avhandlingar, och vi begränsar oss till doktorsavhandlingar och utesluter licentiatavhandlingar. Vi gör dessa avgränsningar till förmån för ett fokus på tidskriftsartiklar, en nyckelgenre för forskningspublicering i likhet med doktorsavhandlingar, men en genre som kompletterar den "juniora" forskningen som finns i doktorsavhandlingar och breddar perspektivet till att omfatta också språksituationen som omger mer senior forskning. Någon uppfölj-

ning av universitetens språkpolitik (den tredje delen av Salös (2010) kartläggning) görs inte i denna rapport. Här hänvisas intresserade läsare istället till Susanna Karlssons gedigna rapport *Språkpolitik vid svenska universitet och högskolor* (Karlsson, 2017).

Den här rapporten är indelad i fyra huvudavsnitt. Det första avsnittet erbjuder ett slags kontext för studien. Här belyser vi några av de bidragande orsakerna till att engelska kommit att inta den roll som den har i svensk forskning och högre utbildning. Härvidlag utgår vi ifrån den fortsatta internationaliseringen, och internationaliseringsagendan, som i mångt och mycket driver på och drivs på av användningen av engelska. Internationalisering är ett brett paraplybegrepp som omfattar en rad aktiviteter som av olika skäl bedöms önskvärda av aktörer på individuell, institutionell och statlig nivå. Den komplexa interaktionen mellan dessa aktörer, deras motiv och initiativ skapar en grogrund för tillväxten av engelska vid svenska universitet och högskolor.

Det andra avsnittet presenterar tillvägagångssättet för datainsamlingen och motiverar vissa hänsyn som tagits i arbetet med rapporten. Som nämnts ovan har begränsningarna i datan viss betydelse för tolkningen av resultaten, och dessa rapporteras i detalj i det andra avsnittet.

Det tredje avsnittet redogör för studiens resultat och består av två huvudsakliga delar. I den inledande delen beskrivs språksituationen utifrån val av undervisningsspråk, dels med avseende på kurser och program, och dels utifrån utbildningsnivå (avancerad nivå och grundnivå). Användningen av engelska och svenska som undervisningsspråk presenteras också för olika ämnesområden, och för ett urval större och mindre lärosäten. Avsnittet avslutas med en systematisk genomgång av kurslitteratur på svenska jämfört med engelska, återigen utifrån ett urval större och mindre lärosäten. Den sista delen i avsnittet presenterar språkval i samband med publicering av forskning i doktorsavhandlingar och i tidskriftsartiklar, dels utifrån publikationstyp och dels utifrån olika ämnesområden.

Rapportens sista avsnitt erbjuder ett resonemang utifrån utvecklingsmönster som kan skönjas i den analyserade datan och en diskussion som uppmärksammar hur internationaliseringsmyntet har två sidor.

Författarnas tack

Vi vill rikta ett särskilt tack till Yommine Hjalmarsson, Susanna Karlsson och Linnea Hanell för kloka råd och kommentarer i olika skeden av arbetet.

1

Internationalisering påverkar och påverkas av språksituationen

Den här rapporten studerar användningen av svenska och engelska som undervisningsspråk och publiceringsspråk inom forskning och högre utbildning i Sverige under det senaste decenniet. Som en utgångspunkt behandlar det här inledande avsnittet några av de centrala orsakerna till den roll som engelskan har kommit att inta.

Den väldokumenterade ökningen av användningen av engelska inom högre utbildning och forskning i Sverige (t.ex. Gunnarson, 2001; Gunnarsson & Öhman, 1997; Melander, 2004; Salö, 2010; Salö & Josephson, 2014; Salö, 2016) följer en global trend (t.ex. Wächter & Maiworm, 2014), en trend som generellt tillskrivs internationalisering. En allmänt vedertagen definition av internationalisering inom akademien är:

den avsiktliga processen att integrera en internationell, interkulturell eller global dimension i syftet, innehållet och tillhandahållandet av eftergymnasial utbildning, för att öka kvaliteten i utbildning och forskning för alla studenter och anställda och för att bidra positivt till samhället” (de Wit, m.fl., 2015, s. 29).

Den här definitionen säger emellertid ingenting explicit om de rent språkliga förutsättningarna för eller effekterna av internationaliseringen. Än min-

dre dikterar den här definitionen, eller andra tongivande definitioner, att just engelska, eller några andra språk, ska anses ha en särställning eller vara ett villkor i samband med internationalisering. Vi återkommer till engelskans ställning alldeles strax, men först behöver vi sätta internationaliseringen som den definieras här i något slags övergripande svensk, akademisk och samtida kontext.

1.1 Drivkrafter för internationalisering

Internationalisering i den svenska högskolekontexten är naturligtvis inte ett nytt fenomen. I ett delbetänkande i utredningen om ökad internationalisering av universitet och högskolor (SOU 2018:3, s. 63) konstaterar utredarna att lärosäten ”alltid i varierande omfattning varit internationaliserade institutioner. Kunskapsproduktionen inom lärosätena har skett med inflytande och medverkan från institutioner och individer i andra länder[...] Universitet är en institution som är betydligt äldre än idén om nationen och som sådan gränsöverskridande”.

Trots idén om gränsöverskridande kunskapsproduktion har internationaliseringen inte alltid väl-

komnats i alla läger. Vid början av 1900-talet fanns en tydlig skiljelinje mellan olika ämnesområden i synen på internationaliseringen av svensk forskning. Stier (2002) beskriver det i termer av, från det ena lägret, ett okritiskt anammande av ”impulser utifrån” (en position som tillskrivs naturvetenskap, teknik och medicin) och, från det andra lägret (humaniora och samhällsvetenskap) en ”självgodhet, rädsla, nonchalans och obehag inför internationella jämförelser” (2002, s. 60).

En ingående historisk exposé om de steg som under 1900-talet och början av 2000-talet tagits mot en alltmer internationaliserad svensk högre utbildning- och forskningssfär ligger utanför ramarna för den här rapporten (intresserade läsare hänvisas till Salö, 2010, som förtjänstfullt beskriver huvuddragen i internationaliseringen i Sverige fram till 2010). Emellertid är det relevant utifrån den här rapportens syfte att uppmärksamma viktiga utredningsarbeten som gjorts på internationaliseringens område i närtid, inte minst eftersom detta arbete i någon mån bidrar till att uppmärksamma språksituationen inom svensk högre utbildning och forskning.

2017 gav regeringen genom Dir. 2017:19 (*Ökad internationalisering av universitet och högskolor*) i uppdrag åt en särskild utredare att bland annat

1. föreslå nya mål och en ny nationell strategi för internationalisering av universitet och högskolor, som omfattar både utbildnings- och forskningsverksamheten,
2. föreslå hur fler studenter kan få ett internationellt perspektiv i sin utbildning bland annat genom att fler studenter, lärare och forskare studerar eller verkar utomlands och en bättre internationalisering på hemmaplan [sic].

Utredningsrapporten levererades i två delar: ett delbetänkande (SOU 2018:3, *En strategisk agenda för internationalisering*) följt av ett slutbetänkande (SOU 2018:78, *Ökad attraktionskraft för kunskapsnationen Sverige*). Sammantaget täcker de två rapporterna över 900 sidor, en omfattning som antyder bredden på de aktiviteter som ryms under rubriken internationalisering. Utredarna utgår ifrån de Wit (2002) och Knight (2004) och identi-

fierar fyra typer av motiv för internationalisering: *akademiska, sociokulturella, politiska, och ekonomiska*. Alla dessa fyra motiv har också på ett eller annat sätt kopplingar till språksituationen.

Akademiska motiv och frågan om akademisk kvalitet är framträdande i utredningen: ”För universitet och högskolor finns en rad skäl att öka det internationella samarbetet och de internationella inslagen i utbildning och forskning. Det främsta skälet är att öka kvaliteten i verksamheten” (SOU 2018:3, s. 17). Att rekrytera internationellt gör det möjligt för lärare och forskare att hämtas från en grupp som, på grund av att den är större, rimligen inkluderar ett större antal framstående forskare än om rekryteringen bara sker nationellt. Studenter som deltar i utbyten ges möjlighet att ta kurser som inte erbjuds vid hemuniversiteten i andra internationella kontexter, vilket leder till ett gränsöverskridande kunskapsutbyte. Att publicera i internationella snarare än nationella kanaler innebär en möjlighet för forskningsresultaten att bli en del av forskningsfronten inom forskningsområdet; dessutom innebär internationell publicering att forskningen integreras i en oändligt mycket större kunskapsmassa. Detta är bara några exempel på de mekanismer som är förknippade med internationalisering och som av många anses innebära förbättrad akademisk kvalitet.

I många avseenden adresserar samma mekanismer också de sociokulturella målen för internationalisering. Student- och personalrörlighet, vid kortare eller längre utbyten eller genom internationell rekrytering, skapar kontaktytor mellan kulturer och mellan människor med olika levnadserfarenheter, ger nya perspektiv och främjar interkulturell förståelse. Samförfattande över nationsgränserna leder ofta till nya interkulturella nätverk. När enskilda aktörer inom universitetssystemet (studenter, lärare, forskare, administratörer) uttrycker en tro på vikten av internationalisering är det troligtvis akademiska och sociokulturella motiv som dessa som ligger närmast till hands att tänka på.

Samma individer kanske tänker mindre på de politiska motiven, men dessa motiv uppmärksammas i stället på regeringsnivå. Internationaliseringen av högre utbildning kan i hög grad bidra till profileringen av ett land och därmed till dess internationella ställning. Internationaliseringsutredningen (SOU 2018:3, s. 85) kopplar ihop inter-

nationaliseringen med idéer om kunskapsnationen Sverige och noterar hur ”utbildnings-, forsknings- och innovationspolitikens förutsättningar varken börjar eller stannar vid nationsgränsen. På ett övergripande plan gör det komplexa världsläget att det blir allt viktigare att stärka Sverige bilden och Sveriges relationer utomlands”.

Ekonomiska motiv återfinns på alla nivåer, även om de kan se olika ut för olika aktörer. På regeringsnivå är konkurrenskraften en viktig ekonomisk fråga. Direktivet *Ökad internationalisering av universitet och högskolor* (2017:19) understryker till exempel att ”Sveriges ekonomi bygger i hög grad på tillgång till högkvalificerade utbildnings-, forsknings-, och innovationsmiljöer, att svenska företag är närvarande i andra länder och kännedom utomlands om Sverige som en kunskaps- och innovationsnation” (s. 3). Konkurrenskraft i ett internationellt hänseende är också en arbetskraftsfråga: ”Vidare ställer det alltmer internationellt präglade arbets- och samhällslivet högre krav på att de som kommer ut på arbetsmarknaden har en god internationell kompetens” (ibid., s. 2).

Internationell rörlighet för studenter, lärare och forskare, samförfattande med forskare i andra länder, internationellt relationsskapande, interkulturella kontaktytor, en inkluderande och öppen akademi och utveckling av internationell kompetens skapar ett behov av ett akademiskt *lingua franca* för att stödja och möjliggöra internationaliseringen; utan en gemensam språklig grund blir det svenska universitetets verksamhet, i alla dess former, otillgänglig för alla förutom de 0,001 procent av världens befolkning som talar svenska.

1.2 Engelskans privilegierade ställning

Inom akademien, precis som inom så många andra sektorer i det moderna och globaliserade samhället, har engelskan kommit att bli ett dominerande *lingua franca*; exakt hur relationen till svenskan ser ut (huruvida svenskan intar en ställning som huvudspråk, parallellspråk eller underordnat språk) varierar utifrån ämnesområde och/eller typ av akademisk verksamhet. Få aktörer ifrågasätter emellertid den roll som engelskan kommit att inta inom akademien. Som Salö noterade, ”engelska har en

särställning inom högre utbildning och forskning” (2010, s. 10), och en undersökning av språkpolitiska dokument från svenska universitet fann att ”det i grund och botten finns två verksamhetsrelevanta språk: svenska och engelska” (Karlsson, 2017, s. 23). Den utvidgade användningen av engelska betraktas av många aktörer som en självklar följd av internationalisering eller (ibland) som en oproblematisk förutsättning snarare än ett medvetet val.

Om engelskans position är ett obestridligt faktum är det lika obestridligt ett omtvistat och mycket kritiskt faktum. Konsekvenserna av engelskans status, inte minst i relation till andra språk, har diskuterats och fortsätter att diskuteras (t.ex. Hultgren, 2020; Phillipson, 2017; 2020). De relaterade frågorna debatteras inte bara (se Salö, 2010, 2016, för en genomgång av debatten), de konkretiseras i policydokument och faktiskt också i lag – språklagen (2009: 600).

I formell dokumentation som handlar om internationalisering, till exempel universitetens planer och strategier för internationalisering, sätts ofta likhetstecken mellan internationalisering och engelska. Till exempel innehåller Stockholms universitets internationaliseringsplan (Stockholms universitet, 2019, s. 4) följande fras: ”Möjligheten att studera på engelska vid universitetet ska kommuniceras bättre.” I Karlstad universitets handlingsplan för internationalisering (Karlstad universitet, 2020, s. 2) konstateras att: ”Ett utökat utbud av utbildningar som erbjuds på engelska behövs för att motivera inresande utbytesstudenter att studera vid universitetet.”

I internationaliseringsutredningen (SOU 2018:3 och SOU 2018:78) åtnjuter engelskan – i alla fall mellan raderna – samma privilegierade position. Det är inte oviktigt eftersom utredningen var avsedd att vara vägledande för nationella (och i slutändan lokala/lärosätesspecifika) åtgärder som syftar till att öka internationaliseringen.

Omväxlande använder utredningstexten referenser till ”engelska” respektive ”andra språk”. Under rubriken *”Transparens och tydlighet i fråga om användandet av engelska och svenska”* i avsnittet om *”Styrning”* refererar målbeskrivningen och rekommendationerna till ”engelska” medan utredningens förslag refererar till ”andra språk” (SOU 2018:3, s. 155, vår kursivering):

Mål: för att nå målet behövs att villkoren för *användande av engelska såväl som svenska* vid lärosätena [...] tydliggörs.

Utredningens förslag: Regeringen reglerar rätten att använda *andra språk än svenska* i de statliga universitetens och högskolornas [...] verksamhet.

Utredningens rekommendationer: Lärosätena [...] utvecklar riktlinjer för språkval som anger *hur svenska respektive engelska ska användas* inom lärosätet [...].

I sin utveckling av rekommendationen skriver utredarna att "riktlinjer för språkval kan ge transparens och tydlighet för hur andra språk ska användas, men också en tydlighet när det gäller det svenska språket. [...] Även när undervisning, föreläsningar och andra diskussioner bör ske på andra språk kan behöva tydliggöras" (s. 157). I samma kontext gör utredarna emellertid en viktig eftergift: efter upprepade hänvisningar till "andra språk än svenska" konstateras att "andra språk...i praktiken oftast [är] engelska."

Utredningstexten ska inte tolkas som något slags välsignelse att bortse ifrån språklagens intentioner. Det är självklart så att andra språk än svenska och engelska används vid svenska universitet, till exempel sker viss akademisk publicering på andra språk än engelska och andra språk än engelska används på ett naturligt sätt i samtal mellan kollegor eller studenter med ett annat gemensamt språk. Utöver svenska finns det i praktiken inget språk med större funktionalitet i den akademiska miljön än just engelska. Redan 2004 konstaterade Melander att den "språkvalstriangel" (med hörnen "engelska som huvudspråk", "enbart svenska" och "europeisk språkmångfald"), som Gunnarsson och Öhman (1997, s. 69–73) presenterade för att beskriva språksituationen inom svensk akademi hade blivit mer eller mindre obsolet: "2004 måste triangeln sägas ha förvandlats till en linje med de två ytterpolerna svenska och engelska" (s. 141). Utredningens språkbruk ska nog därför tolkas som att "andra språk än svenska" faktiskt avser engelska och, i nästan alla fall, endast engelska.

Engelskans centrala *lingua franca*-funktion får också utrymme på andra ställen i internationaliseringsutredningens rapport, till exempel i avsnittet om internationalisering på hemmaplan (alltså

"meningsfull integrering av internationella och interkulturella dimensioner i formell och informell utbildning för alla studenter i utbildningsmiljön", Beelen och Jones, 2015, s. 69):

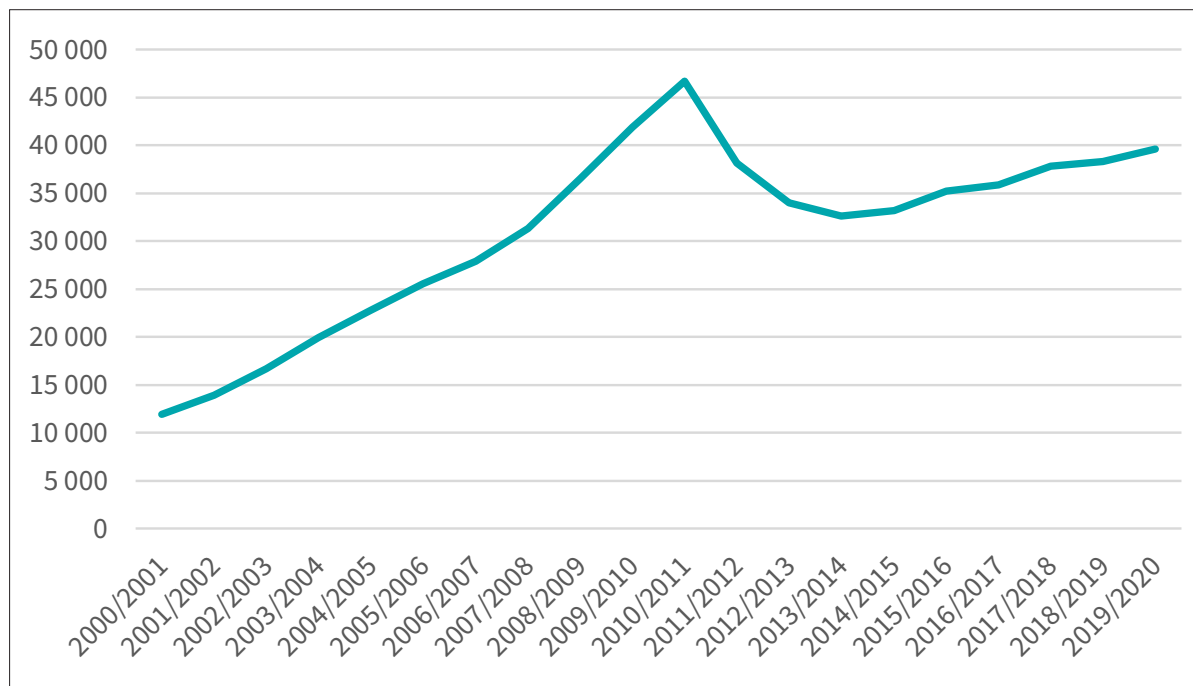
Ett sätt att bidra till internationalisering på hemmaplan är att erbjuda ämnesutbildning på andra språk än svenska. [...] Det ger studenterna möjlighet att utveckla sin språkkompetens och ta del av sådant undervisningsmaterial som inte finns på svenska. Utbildning på främst engelska öppnar även upp för att studenter och lärare från andra länder kan komma till icke engelsktalande länder för utbildning och arbete och möjliggör därmed för internationella möten på hemmaplan. Detta kräver i sin tur att lärosätet är förberett att kommunicera med studenter och lärare på främmande språk. (SOU 2018:3, s. 269)

Även om utredningen till viss del erkänner de problem som vanligen förknippas med interaktion på engelska i lärandemiljön (främst bristande språkkunskaper hos lärare och studenter) är det genomgående i rapporten mycket tydligt dels att man stödjer lärosätenas möjligheter att göra egna informerade språkval för undervisningen, och dels uppfattningen att engelskans roll är ofrånkomlig.

1.3 Internationella studenter, forskare och lärare i Sverige innebär användning av engelska

Den höga andelen internationella studenter och utländska forskare och lärare i Sverige kan antingen betraktas som en orsak till, eller en effekt av, användningen av engelska inom högre utbildning och forskning. Figur 1 visar det totala antalet inresande studenter antagna till svenska utbildningsprogram och kurser mellan år 2000 och 2020. En synnerligen kraftig ökning är tydlig under det första decenniet, men i samband med införandet (2011) av anmälnings- och studieavgifter för utländska studenter från tredje land (dvs. länder utanför EU/EES-regionen eller Schweiz, som inte deltar i ett utbytesprogram) sjönk antalet nya inresande studenter. En försiktig men tydlig återhämtning har sedan påbörjats.

Antal inresande studenter vid svenska lärosäten



Figur 1. Totalt antal inresande studenter läsåren 2000–2020 (UKÄ, 2020a).

När nästan 40 000 utländska studenter (här räknas inte utländska doktorander in), strax över 10 procent av alla studenter, deltar i svensk högre utbildning skapas ett uttalat behov av ett undervisningsspråk som inte är svenska, och just det faktum att Sverige i stor utsträckning erbjuder undervisning på engelska är en mycket viktig bidragande orsak till att så många utländska studenter väljer Sverige som studiedestination (Salö, 2010, med hänvisning till en enkät (2007) genomförd av dåvarande Högskoleverket och Svenska institutet).

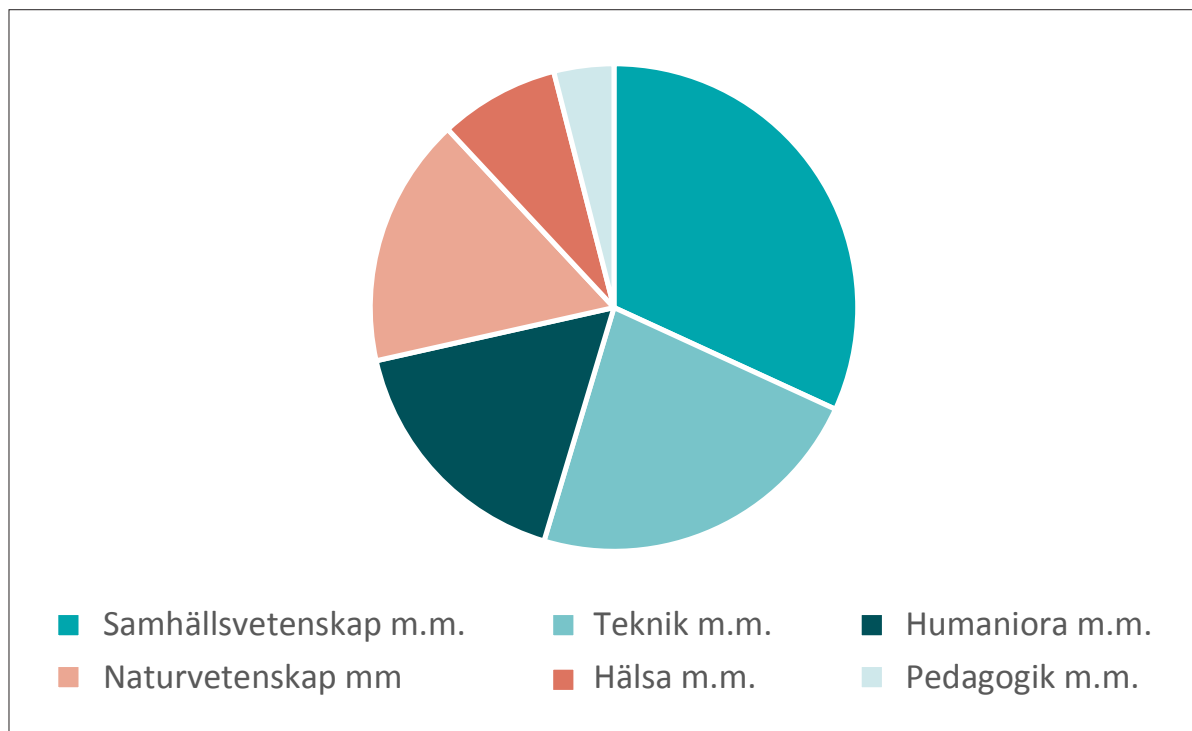
Fördelningen av inresande studenter över olika ämnesområden skiljer sig åt mycket (UKÄ/SCB, 2019a). Figur 2 visar för de största ämnesområdena hur majoriteten (31 procent) av de internationella studenterna återfinns på utbildning inom samhällsvetenskap, juridik, handel, administration, och teknik och tillverkning (23 procent). Därefter följer humaniora och konst (17 procent), naturvetenskap (17 procent), hälsa och sjukvård (8 procent) och pedagogik och lärarutbildning (3 procent).

Det är dock inte bara inresande studenter som bidrar till internationaliseringen. Rapporter från Universitetskanslersämbetet och SCB (UKÄ/SCB

2018; UKÄ/SCB, 2019b, UKÄ, 2020b) visar att andelen utländska forskare och lärare stadigt ökar; 2018 utgjorde den här gruppen 35 procent av hela gruppen forskande och undervisande personal (att jämföra med 33 procent 2017); 2020 var siffran 36 procent. Andelen forskande och undervisande personal med utländsk bakgrund är allra störst (73 procent) bland de meriteringsanställda, det vill säga postdoktorer, forskarassistenter och biträdande lektorer (UKÄ, 2019; UKÄ/SCB, 2019b); se figur 3. För dessa forskare och lärare med utländsk bakgrund blir användningen av engelska, för undervisning såväl som publicering, ett naturligt val i den svenska kontexten, även om många av dem egentligen är talare av andra språk.

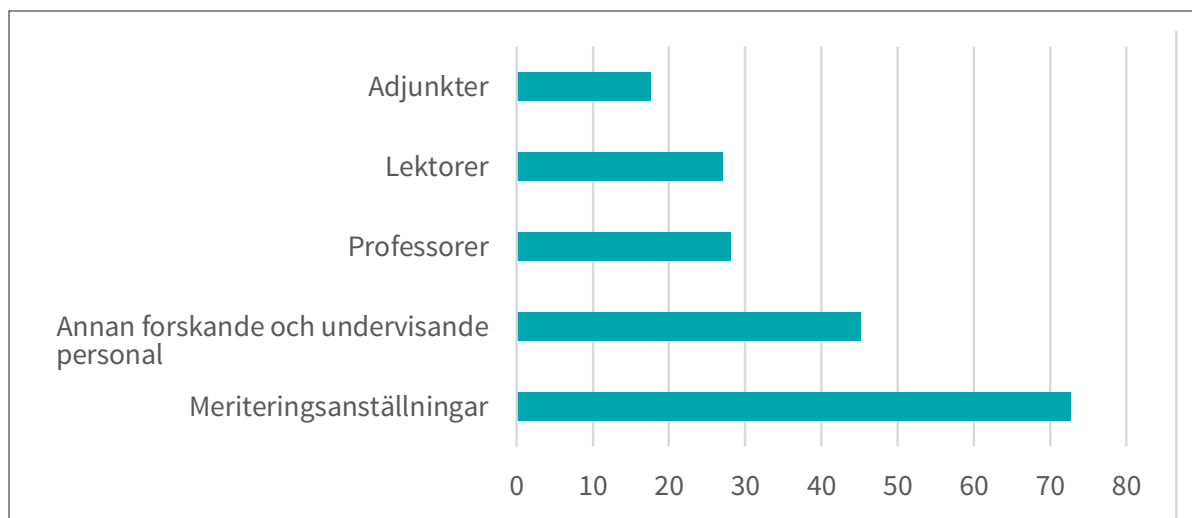
Den utländska personalen fördelar sig inte jämt över ämnesområdena. Flest utländska forskare och lärare hittar vi inom naturvetenskap; här är hela 50 procent av den forskande och undervisande personalen utlandsfödda. Den relativa fördelningen i figur 4 speglar i grova drag omfattningen av undervisning på engelska inom de ämnesområden som undersökts i den här studien, se avsnittet om undervisningsspråk.

Andel inresande studenter inom olika ämnesområden



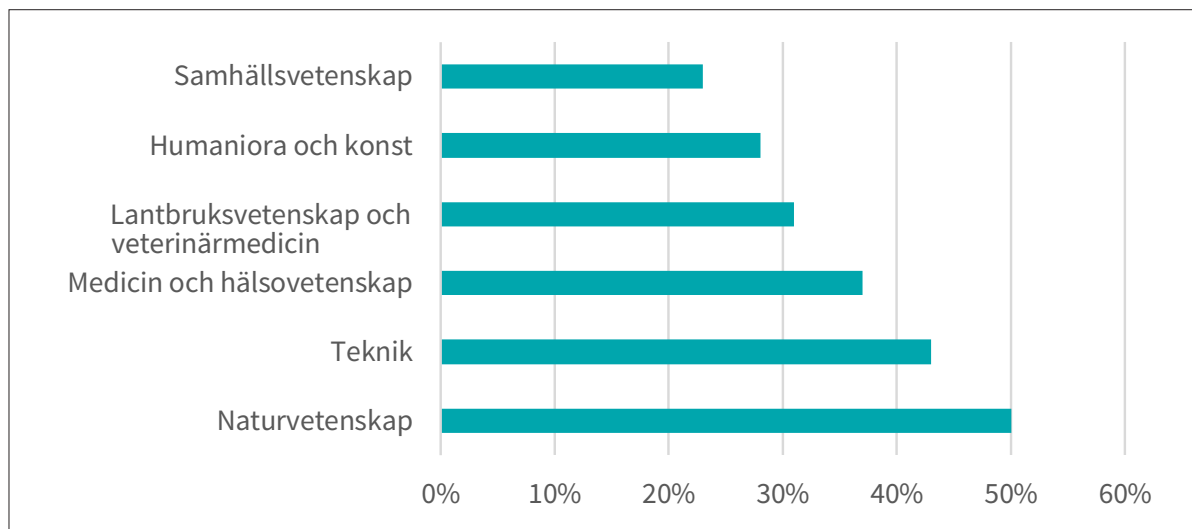
Figur 2. Procentuell fördelning av inresande studenter 2018/2019 per ämnesområde (kurser och program sammantaget) (UKÄ/SCB, 2019a).

Andel utländska forskare och lärare vid svenska lärosäten



Figur 3. Fördelning av utländska forskare och lärare 2019 per personalkategori (procentuell andel av varje personalkategori) (UKÄ/SCB, 2019b).

Andel utländska forskare och lärare inom olika ämnesområden



Figur 4. Fördelning av utländska forskare och lärare 2019 per ämnesområde (procentuell andel av det totala antalet forskare och lärare inom området) (UKÄ/SCB, 2019b).

1.4 Publicering på engelska uppmuntras och blir ett naturligt val

Trots internationaliseringsutredningens integrerade perspektiv ("utredningens uppdrag omfattar såväl högre utbildning som forskning vid universitet och högskolor") innehåller varken delbetänkandet eller slutbetänkandet några rekommendationer vad gäller språkval i samband med publicering av forskning vid svenska lärosäten. Ett skäl till detta skulle kunna vara att det kunde uppfattas som en inskränkning i forskarnas frihet att välja forskningsinriktning och/eller publiceringskanal. Ett annat skäl skulle kunna vara att detta av många inblandade (särskilt inom vissa ämnesområden) betraktas som en ickefråga.

Karlssons rapport (2017) uppmärksammar språkval för avhandlingar, men det är viktigt att komma ihåg att det då handlar om språkpolitiska dokument vid lärosätena, vilket inte behöver representera den faktiska publiceringspraktiken hos forskarna. Karlsson konstaterar att "i föreskrifterna för val av avhandlingsspråk [...] speglas spänningen mellan en vilja att upprätthålla svenska språket som ett vetenskapligt språk och viljan att göra forskningsresultat synliga i en internationaliserad kommunikationssituation" (s. 29).

Även om flera lärosäten genom sina språkpolicyer/motsvarar uppmanar forskarna att göra ett aktivt val av språk utifrån ämnets publiceringstraditioner är det tydligt att lärosätena ofta menar att engelskan bör ha en framträdande ställning som avhandlingsspråk (Karlsson, 2017). Karlsson noterar vidare hur "flera lärosäten, till exempel Göteborgs universitet och Malmö högskola, sätter upp som mål att andelen engelskspråkiga avhandlingar ska öka" [...]; "vikten av internationell publicering skrivs alltså fram som ett särskilt värde, medan värdandet av en svenskspråkig publiceringstradition inte tillskrivs samma värde" (2017, s. 28; 30).

De språkval som svenska forskare gör i andra typer av forskningspublicering (tidskriftsartiklar, bokkapitel, böcker, konferensartiklar osv.) uppmärksammas i mindre utsträckning i litteraturen, trots att sådana publikationer i ännu högre grad (särskilt tidskriftsartiklar som omfattar hälften av publikationsmarknaden) är centrala verktyg för internationalisering. Salö och Josephson (2014, s. 273) har sedan tidigare konstaterat att "få forskare står inför reella språkval för sina publikationer". Även om forskare i teorin kan välja publiceringskanal fritt (eller utifrån publiceringstraditionen inom ämnet/ämnesområdet) påverkas många sannolikt av lärosätenas bibliometriska styrning. Sådan styrning syftar till att premiera excellent forskning

(även om excellensbegreppet är omtvistat), vilket i många sammanhang är synonymt med publicering i kanaler med högt vetenskapligt genomslag, och i dessa kanaler är engelskan oftast det helt dominerande publiceringsspråket.

1.5 Engelska är både orsak och verkan i internationaliseringen

Mer internationalisering betyder mer engelska och därför i många bemärkelser mindre svenska. Möjligen behöver det inte vara så rent teoretiskt, men i praktiken är det oftast så. En viktig iakttagelse utifrån det som sagts ovan är att förhållandet mellan engelska och internationalisering är ömsesidigt: internationalisering driver inte bara på användningen av engelska vid universitet; den ökade närvaron av engelska driver också på internationaliseringen. När fler kurser erbjuds på engelska kan fler internationella studenter delta i dem, och internationellt

rekryterade lärare och forskare kan undervisa i kurserna och samtidigt utvecklas nya kurser – på engelska – av de internationellt rekryterade lärarna. När universitet försäkrar sig om att fler nyanställda kan använda engelska kommer fler anställda att kunna delta i mobilitetsaktiviteter. När forskningsresultat i allt högre utsträckning publiceras på engelska ökar det internationella genomslaget av forskningen, vilket öppnar upp möjligheter för internationellt samarbete. Om erfarenheter av undervisning på engelska förbättrar studenternas engelska språkfärdigheter och/eller deras självförtroende (i båda fallen handlar det om effekter som inte entydigt har påvisats men som många antar finns), kan de bli mer benägna att delta i mobilitetsaktiviteter själva.

Sammanfattningsvis är internationalisering ett brett paraplybegrepp som omfattar en rad aktiviteter som av olika skäl bedöms önskvärda av aktörer på individuell, institutionell och statlig nivå. De komplexa interaktionerna mellan aktörer, motiv och initiativ skapar en effektiv drivkraft för engelskans tillväxt vid svenska universitet och högskolor.

2

Data och tillvägagångssätt

Innan vi presenterar resultaten av studien ger vi här en övergripande beskrivning av dataunderlaget i studien och tillvägagångssättet för att generera det.

2.1 Undervisningsspråk

För undervisningsspråk finns inte någon helt komplett statistik att tillgå, framförallt inte för tiden före 2007, det tidigaste året då Universitets- och högskolerådet/UHR, tidigare Verket för högskoleservice/VHS, började registrera undervisningsspråk för både kurser och program i sin antagningsdata.

Till den här studien har UHR bidragit med all statistik för undervisningsspråk. Statistik för angivet undervisningsspråk för kurser och program på grundnivå såväl som avancerad nivå inkluderades (i samtliga fall slogs data för vårterminens och höstterminens antagningar samman till ett årsvärde). Statistiken filterades utifrån ämnesområden och utifrån lärosäten (de 40 lärosäten för vilka uppgifter om undervisningsspråk är tillgängliga).

Några kommentarer/reservationer kring den statistik om undervisningsspråk som rapporten baseras på är nödvändiga eftersom den bild som framträder inte representerar hela utbildningsutbudet:

1. Endast data från lärosäten som använder antagningssystemet NyA finns med i statistiken; det innebär att dataunderlagets täckningsgrad är nästintill fullständig, men inte helt (flera mindre konstnärliga utbildningsgivare använder t.ex. inte NyA).

2. Det finns lärosäten som har utbildningar som studenter inte anmäler sig till (i regel kurser inom program), och som därför inte finns med i NyA, och därför inte heller syns i statistiken. För de flesta lärosäten finns de flesta utbildningstillfällen dock med.
3. NyA innehåller även utbildningar med "övrigt undervisningsspråk" till exempel kurser i språk där undervisningsspråk är målspråket. Dessa har inte tagits med i statistiken som rapporteras här (de utgör en synnerligen liten del av det totala utbildningsutbudet). I några fall finns även utbildningar där undervisningsspråk saknas, till exempel för att lärosätet inte lagt in uppgiften i NyA (även dessa har bortsetts ifrån).

All rådata (såsom den levererades från UHR) finns fritt tillgänglig (kontakta författarna).

2.2 Kurslitteratur

Information om språkval i kurslitteratur finns inte registrerad hos UHR eller andra myndigheter, så en studie utfördes för denna rapport. En fullständig genomgång av alla universitetskurser i Sverige för att undersöka språkval i samband med kurslitteratur ansågs inte möjlig inom ramen för den här studien (det handlar trots allt om fler än 16 500 kurser, och arbetet är manuellt). För att fånga ett slags tvärsnitt av kurslitteraturlandskapet utgick vi

från ett urval från tio lärosäten – de fem största universiteten (Stockholms universitet, Göteborgs universitet, Uppsala universitet, Lunds universitet och Linnéuniversitetet) och fem högskolor (Högskolan Dalarna, Högskolan i Gävle, Högskolan i Skövde, Högskolan i Jönköping och Södertörns högskola). Vi valde att begränsa undersökningen till kurser på grundnivå, där svenska har sin starkaste ställning som undervisningsspråk, och till kurser med svenska som angivet undervisningsspråk, då det kan tas för givet att kurser med engelska som undervisningsspråk även har kurslitteratur på engelska.

För varje lärosäte identifierades kurslitteraturlistor på delvis olika sätt; i samtliga fall var ambitionen att identifiera dem för så många kurser som möjligt. Vi sökte på universitetens webbplatser, ofta i kurskataloger/öppna databaser, efter kurser som gavs under läsåret 2020/21. Bland de listade kurserna i sökresultaten försökte vi hitta kurslitteraturlistor med koppling till specifika kurser. Litteraturlistorna hittades på olika ställen, till exempel i kursplaner, institutionens hemsida, mm. För varje identifierad kurs registrerades sedan information om kurslitteratur på svenska, engelska och övriga språk.

Kurslitteraturlistor skiljer ofta mellan obligatorisk och rekommenderad litteratur. Även om studenterna kanske inte läser alla texter som är obligatoriska (Pecorari, Shaw, Irvine, Malmström & Mežek, 2012) är det rimligt att anta att obligatoriska texter utgör en del av kursens kärninnehåll. Av denna anledning fokuserade vi på obligatorisk kurslitteratur och texter som angetts som ”valfria”, ”rekommenderade”, ”referenslitteratur” etc. utslöts.

Vid kvantifiering av mängden läsande som studenter förväntas göra på engelska eller svenska är naturligtvis omfattningen av en text relevant. Det var dock inte praktiskt möjligt att ta hänsyn till faktorer som sidantal eftersom sådan information inte konsekvent tillhandahölls. I presentationen av resultatet från undersökningen görs en åtskillnad mellan böcker å ena sidan och bokkapitel och artiklar å andra sidan. Ett mindre antal andra typer av texter noterades, till exempel myndighetsrapporter, lagstiftning etc. En kategori ”Övrigt” skapades för dessa. Emellertid var antalet texter i kategorin ”Övrigt” relativt få (dessa texter utgjorde knappt 7 procent av det totala antalet texter); av den anled-

ningen rapporteras dessa ”Övriga” texter inte i rapporten. En ytterligare förekommande typ av kurslitteratur var ”Kompendium” eller en anmärkning om att ytterligare ett antal texter skulle ”Meddelas vid ett senare tillfälle”. Eftersom varken språket för dessa texter eller antalet specificerade rapporteras dessa inte här.

Undersökningen omfattade totalt 13 273 texter i 1 706 olika kurser. Lejonparten av datan kom från de fem största universiteten; flest ifrån Linnéuniversitetet (378 kurser) och Lunds universitet (267 kurser). Den tillgängliga datan från Högskolan i Gävle och Högskolan i Jönköping var betydligt mer begränsad (35 respektive 30 kurser). Kurser inom humaniora och samhällsvetenskap står för den största delen av datan (559 respektive 514 kurser) medan datamängden från naturvetenskap, teknik och medicin/hälsa och odontologi är något mindre (257, 242 och 134 kurser); de här skillnaderna i datamängd bör beaktas när övergripande trender i datan rapporteras.

Uppgifterna om kurslitteratur som den här studien baseras på ska inte betraktas som fullständiga och långtgående generaliseringar av resultatet utanför urvalet bör inte göras. Ett stort antal av de kurser som identifierades i ett första preliminärt urval hade inga tillgängliga litteraturlistor (uppskattningsvis två tredjedelar av alla kurser saknade information om litteratur, alternativt så var informationen inte publik vid söktillfället). Detta innebar att olika mängder data var tillgängliga ämnesområde för ämnesområde och universitet för universitet. Det finns dock ingen uppenbar anledning att tro att kurserna som saknar litteraturlistor skiljer sig systematiskt från de som hade listor vad gäller litteraturens språk.

2.3 Forskningspublikationer

Någon fullständig historisk och samtida statistik för alla vetenskapliga publikationer i Sverige finns inte. Det närmaste vi kommer är databasen Libris (<https://libris.kb.se>) som är de svenska bibliotekens gemensamma katalog. Här finns över sju miljoner titlar katalogiserade utifrån en mängd olika publikationsformat. För den här studien användes söktjänsten SwePub (<http://swepub.kb.se>) för att söka i Libris. SwePub söker bland alla vetenskapliga pub-

likationer som registrerats som publicerade vid svenska lärosäten. SwePub tillåter användaren att i det publika gränssnittet ange olika publikationstyper; här valdes antingen ”doktorsavhandling” eller ”tidskriftsartikel”, och sökningen kompletterades också med ”sökår”. För att se trender för publikationsspråk över tid valdes en tidsram om 40 år, det vill säga från 1979 till 2019. Det bör noteras att deltagande svenska lärosäten (ungefär 30 stycken) har olika bra täckningsgrad över den valda tidsperioden, vilket får till följd att äldre data inte har samma tillförlitlighet; generellt kan sägas att täckningsgraden för registrerade publikationer förefaller bli bättre först ungefär 2000–2005. Emellertid har vi valt att rapportera data från hela tidsperioden ändå.

När val av publikationstyp och utgivningsår gjorts kan träffmängden avgränsas utifrån en uppsättning filter. I detta skede valdes för varje sökning ett specifikt vetenskapligt ämnesområde (enligt UKÄ:s/SCB:s indelning i ämnesområden på den högsta nivån), och därefter gjordes också en filtrering på språk, varpå antalet publikationer (doktorsavhandlingar eller tidskriftsartiklar) på svenska, engelska och övriga språk registrerades för varje aktuellt utgivningsår. Ingen skillnad gjordes mellan avhandlingar som är monografier och sammanläggningsavhandlingar. Språk, såsom det registreras i SwePub, ska (enligt de nationella riktlinjerna) motsvara det språk som används för att kommunicera det huvudsakliga intellektuella innehållet i publikationen.

I rapporten väljer vi att redovisa data för vart femte år från 1979 fram till 2019. Det bör noteras att den filtrering utifrån ämnesområden som gjordes i den här studien i vissa delar skiljer sig från

principerna som Salö (2010) använde – av den anledningen ska jämförelser mellan Salös data och den här rapportens data göras med viss försiktighet.

För tidskriftsartiklar gjordes valet att inkludera data från samtliga typer av tidskrifter: refereegranskade tidskrifter, populärvetenskapliga tidskrifter och ”övriga” vetenskapliga tidskrifter. Oavsett tidskriftstyp är det tydligt att vad som kommuniceras i dessa tidskrifter är vetenskapliga rön som i alla fall har en koppling till ett svenskt lärosäte och därför rimligen kan betraktas som en publikation som kommunicerar något slags forskning.

Som i alla stora databaser av det här slaget förekommer viss dubbelregistrering. Till exempel har vi hittat enskilda exempel på artiklar såväl som avhandlingar som klassificerats som tillhörande mer än ett ämnesområde (detta leder till förekomster av dubbelräkning); även andra felaktigheter förekommer i Libris (se <http://swepub.kb.se> för ytterligare information). Den här studien syftar emellertid främst till att peka på övergripande trender vad gäller språksituationen varför sådana begränsade felaktigheter kan bortses ifrån. Inte heller i detta finns det någon anledning att tro att publikationer på ett visst språk har påverkats mer påtagligt än publikationer på något annat språk.

Det bör slutligen noteras att Libris uppdateras kontinuerligt, till exempel finns det en viss eftersläpning i registreringen (ibland på flera år), och vissa publikationer omklassificeras av olika skäl efter den initiala registreringen. Av den anledningen kan de förekomma mindre skillnader mellan den data som rapporteras här och (senare uppdaterade) uppgifter i Libris.

3

Undervisningsspråk och publiceringsspråk

Det här avsnittet presenterar och kommenterar språksituationen utifrån val av undervisningsspråk, dels utifrån program och kurser och dels med avseende på kurslitteratur. Därefter beskrivs språkval i samband med publicering av forskning i doktorsavhandlingar och i tidskriftsartiklar. Genomgående tar rapporten hänsyn till variation mellan olika ämnesområden; detta gäller inte programutbildningar där vare sig UHR eller UKÄ har kunnat tillhandahålla tillförlitlig statistik för olika ämnesområden. Det bör noteras att UHR och SwePub/Libris inte använder exakt samma ämnesindelning (i möjligaste mån har vi använt samma indelning som datakällan).

3.1 Undervisningsspråk

Rapporten beskriver i detta avsnitt val av undervisningsspråk inom programutbildningar och kurser utifrån lärosätenas egna uppgifter om undervisningsspråk. Därutöver presenteras data för undervisningsspråk inom olika ämnesområden, och för olika lärosäten. Data som rapporteras täcker den tidsperiod för vilken tillförlitlig statistik finns tillgänglig, omväxlande för perioden mellan 2006–2010 fram till 2020 (variationen beror på om det handlar om kurser eller program; för kurser fanns tillförlitliga data först från 2010).

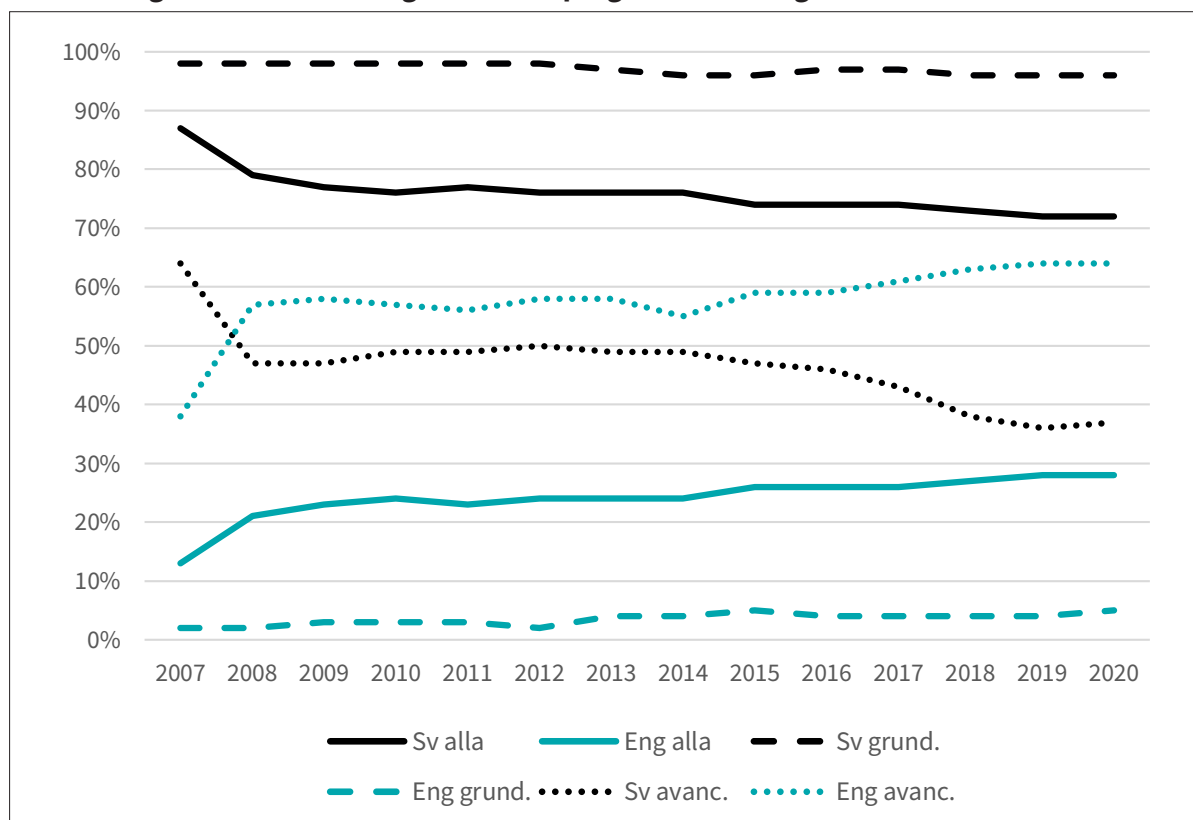
Det är viktigt att komma ihåg att av lärosätena angivna uppgifter om undervisningsspråk inte

nödvändigtvis överensstämmer med verkligheten; i praktiken görs ibland avsteg från olika styrdokument när programmet, kursen eller enskilda läraaktiviteter genomförs (vilket Söderlundh, 2012, visar). Det är därtill viktigt att komma ihåg att antalet studenter som "omfattas" av det valda undervisningsspråket varierar i mycket stor utsträckning beroende på (i) utbildningsnivå (generellt sett är det fler studenter som läser på grundnivå än på avancerad nivå), (ii) form (kurs eller program) och (iii) ämnesområde (vissa ämnesområden omfattar generellt sett fler studieplatser än andra). Alla dessa tre variabler samverkar och påverkar hur många studenter som i slutändan exponeras för svenska respektive engelska.

Undervisningsspråk i programutbildningar: engelskans ställning stärks på bekostnad av svenskan

Inom utbildningsprogram (oaktat utbildningsnivå) har svenskan haft en förhållandevis stark ställning under perioden från 2007–2010. Det är dock tydligt (se figur 5) att engelskans ställning har stärkts. År 2007 gavs 13 procent av *alla utbildningsprogram* på engelska och 87 procent på svenska; 13 år senare hade siffran för engelska stigit till 28 procent.

Användning av svenska och engelska inom programutbildningar



Figur 5. Fördelningen svenska-engelska (procentuell andel av det totala antalet) för (i) samtliga utbildningsprogram oavsett nivå (heldragna linjer), (ii) grundnivå (streckade linjer) och (iii) avancerad nivå (punktade linjer). Datan omfattar perioden 2007–2020.

Det främsta skälet till ökningen av engelskspråkig programutbildning kan tillskrivas den mycket stora ökningen av programutbudet på engelska på avancerad nivå. Figur 5 visar hur svenska var vanligast på avancerade program vid tidsperiodens början: 2007 använde 64 procent av programmen svenska som undervisningsspråk, jämfört med 38 procent på engelska (här överstiger totalen 100 procent på grund av att vissa avancerade program ges på mer än ett språk under samma läsår). Under den studerade tidsperioden ökade andelen program som använder engelska med 26 procentenheter. Den största ökningen skedde mellan 2007 och 2008 (+ 19 procentenheter) och kan direkt tillskrivas Bologna-processen och internationaliseringsivern som rådde då; därefter var ökningen betydligt mer blygsam, och det är intressant att förhållandet mellan undervisningsspråken under en femårsperiod (2008–2013) i princip var helt

konstant. Under det senaste decenniet skedde en ökning av andelen engelska från 57 procent (2010) till 64 procent (2020), vilket motsvarar en genomsnittlig ökningstakt om 0,7 procentenheter/år. Det är noterbart att ökningstakten förefaller stiga i ett kortare perspektiv: mellan 2016 och 2020 skedde en ökning med fem procentenheter, motsvarande 1,25 procentenheter/år.

Inom programutbildningar på *grundnivå* ser bilden helt annorlunda ut; här har svenskan fortsatt en mycket stark ställning som undervisningsspråk (se figur 5). Förändringen över tid (2006–2020) är också minimal: 2006 gavs 99 procent av alla program på svenska, och 2020 var det fortfarande 96 procent. Eftersom majoriteten av studenterna på grundnivå har svenska som modersmål är det naturligt (jmf. Norén, 2006) att svenska här är det förhärskande undervisningsspråket.

Undervisningsspråk i kurser: svenska används oftast på grund- nivå medan engelska är något vanligare på avancerad nivå

När hänsyn tas till *hela kursutbudet* (dvs. utan att betrakta utbildningsnivå), är svenska det vanligaste undervisningsspråket, och har varit det under hela den studerade perioden (se figur 6).

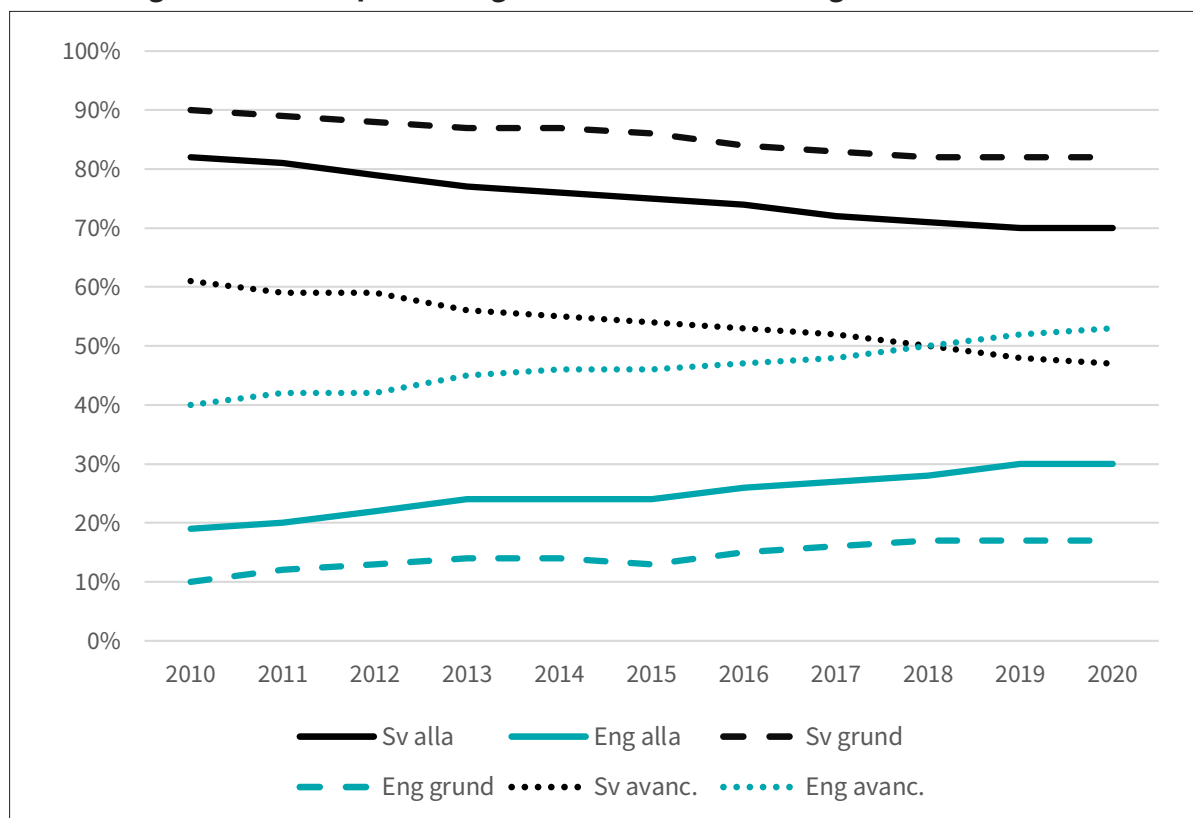
Andelen kurser på svenska har dock sjunkit med 11 procentenheter från 81 procent till 70 procent under det senaste decenniet. Under samma period har engelskan gjort motsvarande landvinningar: upp från ca 19 procent till 30 procent.

För *kurser på avancerad nivå* – precis som fallet är för program på avancerad nivå – ser bilden helt annorlunda ut (se figur 6). Hösten 2020 var engelska det vanligaste undervisningsspråket (53 procent av alla kurser på avancerad nivå uppgav engelska), även om skillnaden till svenska (47 procent) inte

var stor. Grafen i figuren visar också att engelska snabbt nått den här positionen: under den studerade tioårsperioden har andelen engelska ökat från 40 procent till 53 procent, en ökningstakt om 1,3 procentenheter/år, även om ökningstakten nu verkar avta marginellt.

Precis som för program är svenska vanligare som undervisningsspråk för *kurser på grundnivå* (figur 6); det gällde 2010 (svenska = 90 procent; engelska = 10 procent) och det gällde även 2020 (svenska = 82 procent; engelska = 18 procent). Emellertid går det att skönja en förändring som innebär en ökande andel undervisning på engelska för kurser på grundnivå, och ökningstakten motsvarar utvecklingen för program på avancerad nivå, det vill säga 0,7 procentenheter/år. Salös prediktion (2010, s. 56), att ”det finns skäl att tro att mer och mer undervisning kommer att ges på engelska” tycks alltså gälla även för kurser på grundnivå.

Användning av svenska respektive engelska inom kursutbildningen



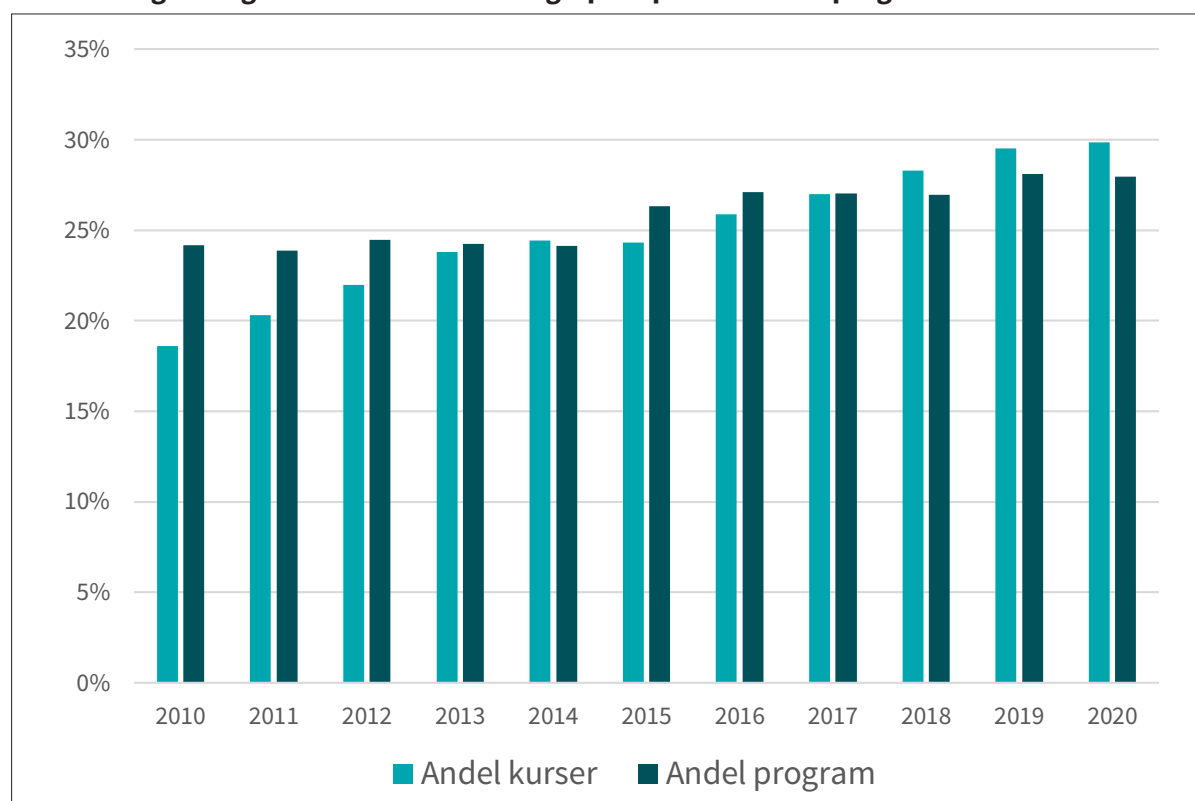
Figur 6. Fördelningen svenska–engelska (procentuell andel av det totala antalet) för (i) samtliga kurser oavsett nivå (helledragna linjer), (ii) grundnivå (streckade linjer) och (iii) avancerad nivå (punktade linjer). Datan omfattar perioden 2010–2020.

Förhållandet mellan kurser och programutbildning med avseende på undervisningsspråk kan också noteras för den här tidsperioden. Figur 7 visar hur engelska år 2010 användes som undervisningsspråk i 19 procent av alla kurser och 24 procent av alla program (oaktat utbildningsnivå). Användningen av engelska ökade under det senaste decenniet succesivt inom såväl kurser som program, men ökningen är avsevärt mycket större för kurser än för program; år 2020 gavs 30 procent av kurserna (+11 procentenheter) och 28 procent av programmen (+4 procentenheter) på engelska. Under samma tidsperiod förändras också det relativa förhållandet mellan kurser och program som ges på engelska: vid tidsperiodens inledning var det vanligare att program gavs på engelska, men 2020 var det vanligare att kurser gavs på engelska.

Utifrån datan som presenterats i det här avsnittet kan vi konstatera att engelskans användning (inom program och kurser) är inverterad på de två studienivåerna: på avancerad nivå har engelska utvecklats snabbare inom program än inom kurser, men

på grundnivå är förhållandet det omvända (totalt sett, data för ämnesområden saknas för program). En rimlig förklaring till denna skillnad är följande: Efter Bolognaprocessen innebar studier på avancerad nivå i praktiken en ettårig magisterexamen som skulle erkännas i hela Europa. Det var en betydande drivkraft i Sverige att utveckla ettåriga magisterprogram (på avancerad nivå) som skulle locka en ny grupp av studenter där många strävade efter en internationellt gångbar examen. Högskolereformen 2007 (jmf. Prop. 2004/05:162, *Ny värld – ny högskola*), som blev ett direkt resultat av Bolognaprocessen, drev sannolikt på den snabba utvecklingen av ett programutbud på engelska på avancerad nivå från och med 2008. Gruppen studenter som läser fristående kurser (snarare än program) på avancerad nivå utgörs samtidigt av en större andel svenska studenter, många i fort- eller vidareutbildningar, varav de flesta kan läsa sina kurser på svenska, och därför har incitamentet att utveckla kurser på engelska på avancerad nivå historiskt inte varit lika starkt, men som den här rapporten visar ökar andelen engelsk-

Användning av engelska som undervisningsspråk på kurser och program



Figur 7. Andel kurser och program (grundnivå och avancerad nivå sammantaget) där engelska används som undervisningsspråk.

språkiga kurser på avancerad nivå. På grundnivå är en av drivkrafterna i stället studentmobilitet där kurser väljs enligt en termin-till-terminmodell, med inresande studenter som sätter samman en studietermi med fristående kurser (t.ex. Erasmusstudier); sådana studenter har ett behov av ett kursutbud på engelska också på grundnivå. Hela utbildningsprogram, som syftar till att locka såväl internationella som svenska studenter, är ännu inte framträdande på grundnivån och därför är behovet av utbildningsprogram på engelska begränsat.

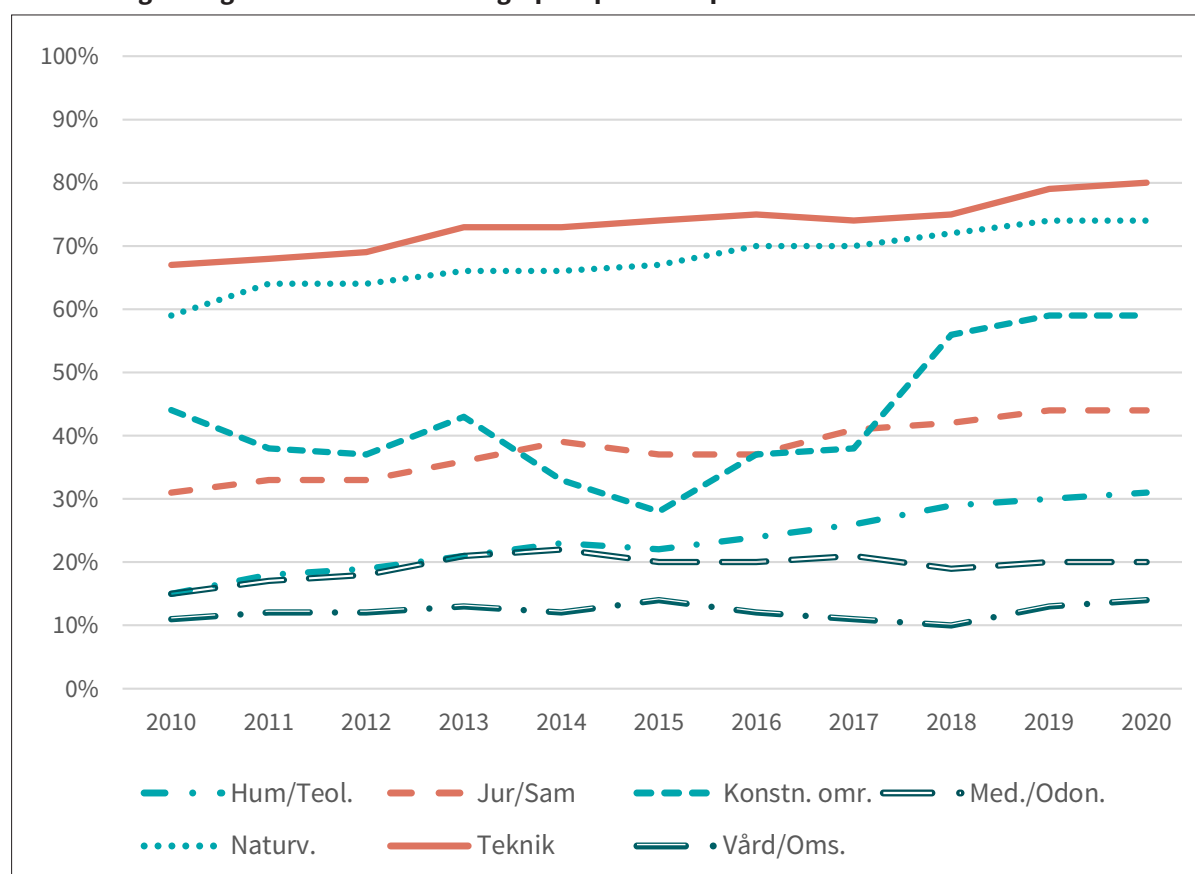
Stora disciplinära variationer i val av undervisningsspråk

Bilden av val kring undervisningsspråk som framträder ovan kan nyanseras ytterligare om hänsyn också tas till variationer mellan ämnesområden.

Här redovisas data för samtliga sju ämnesområden som UHR-statistiken omfattar. Vi väljer att begränsa oss till kurser på avancerad nivå eftersom utvecklingen där – generellt sett – verkar ha varit särskilt betydande och därför är intressant att studera i detalj.

Figur 8 visar utvecklingen för engelska som undervisningsspråk för samtliga ämnesområden. På den här övergripande nivån kan följande konstateras: (i) av sju ämnesområden är svenska fortfarande det vanligaste undervisningsspråket i fyra. Inom teknik, naturvetenskap och, sedan 2018, det konstnärliga området, är undervisningsspråket oftare engelska. I ett av de övriga fyra, juridik och samhällsvetenskap, är svenska aningen vanligare än engelska (56 procent jämfört med 44 procent); (ii) andelen kurser på avancerad nivå som använder engelska som undervisningsspråk ökar för den senaste tioårsperioden inom samtliga ämnesom-

Användning av engelska som undervisningsspråk på kurser på avancerad nivå



Figur 8. Andelen kurser (procentuell andel av det totala antalet kurser) på avancerad nivå med engelska som angivet undervisningsspråk (2010–2020) för sju ämnesområden.

råden; (iii) föga förvånande startade utvecklingen från redan höga nivåer för vissa ämnesområden (t.ex. naturvetenskap och teknik) medan användningen av engelska är lägre inom andra områden (t.ex. vård och omsorg och medicin och odontologi; (iv) den procentuella ökningen varierar mellan 19 procent och 107 procent (i genomsnitt är ökningen 41 procent över tidsperioden) (v) i procentenheter är ökningen störst inom ämnesområdet humaniora och teologi (+ 16 procentenheter inom perioden) och minst inom området vård och omsorg (+ 3 procentenheter).

Utvecklingen mot mer undervisning på engelska inom ämnesområde humaniora och teologi var mycket tydlig under det senaste decenniet, även om svenska fortfarande var det mest frekvent använda undervisningsspråket. På tio år ökade andelen kurser på avancerad nivå som använder engelska med 16 procentenheter (från 15 procent till 31 procent, en ökning om 107 procent) och ökningstakten är i genomsnitt 1,6 procentenheter/år ($\approx 1,8$ procentenheter/år för perioden 2015–2020). Om vi utgår ifrån siffrorna för år 2020 – då erbjöds 1 984 kurser på avancerad nivå inom området humaniora och teologi, varav 622 gavs på engelska – innebär detta att ytterligare ungefär 50–70 kurser kommer att ges på engelska 2021; en del kurser byter undervisningsspråk från svenska till engelska, och/eller en del nytilkomna kurser ges direkt på engelska.

Även inom området juridik och samhällsvetenskap har ökningen för engelska, och det motsvarande tappet för svenska, varit betydande under den studerade perioden (se figur 8). Även om den genomsnittliga ökningstakten är marginellt lägre (1,3 procentenheter/år) än för humaniora och teologi innebär en annorlunda utgångspunkt (där engelska redan 2010 användes i 31 procent av kurserna) att engelska och svenska år 2020 närmast sig varandra till den grad att det är rimligt att anta att engelska, som idag används i 44 procent av kurserna, inom en femårsperiod gått om svenska som det vanligaste undervisningsspråket bland kurser på avancerad nivå

Förhållandet mellan svenska och engelska som undervisningsspråk inom ämnesområdet medicin/odontologi skiljer sig radikalt från humaniora/teologi och juridik/samhällsvetenskap, både vad gäller användningen av engelska generellt och med avseende på utvecklingen över tid. Av figur 8 framgår

att engelska används i bara 20 procent av kurserna år 2020, och även om det var en högre andel än vad som var fallet 2010 (15 procent) var förhållandet mellan svenska och engelska i princip oförändrat sedan 2013; det är därför sannolikt att svenska kommer att behålla sin starka ställning inom medicin/odontologi under lång tid framöver.

Förhållandet mellan svenska och engelska inom område vård och omsorg påminner i mycket stor utsträckning om förhållandet inom medicin/odontologi (se figur 8): svenska är det förhärskande undervisningsspråket – 14 procent av kurserna använde engelska år 2020, och förändringarna över tid är synnerligen begränsade (3 procent över den studerade perioden). Emellertid är det möjligt att se en viss förändring i ett kortare perspektiv: under den senaste tvåårsperioden har engelskan ökat med motsvarande 2 procentenheter/år.

Inom området naturvetenskap är förhållandet det omvända jämfört med de redan studerade ämnesområdena; här är engelskan det klart ledande undervisningsspråket för kurser på avancerad nivå, och var så under hela den studerade perioden. Figur 8 visar hur engelska år 2010 användes i 59 procent av kurserna och hur den siffran hade ökat till 74 procent år 2020, en ökning med 15 procentenheter (26 procent) på ett decennium, i procentenheter den näst största ökningen (efter humaniora och teologi) och särskilt iögonfallande eftersom ökningen skedde från en redan hög nivå. Den genomsnittliga ökningstakten är princip densamma under hela tioårsperioden, ungefär 1,4–1,5 procentenheter/år.

Utvecklingen och det relativa förhållandet mellan engelska och svenska är för området teknik i princip identiskt med ämnesområdet naturvetenskap: engelska används mest (i 80 procent av kursutbudet), och gjorde det redan 2010 (se figur 8). Ökningen över tioårsperioden var 13 procentenheter och ökningstakten således ungefär 1,3 procentenheter/år, men högre (närmare 2 procentenheter/år) sedan 2017.

Antalet kurser inom det konstnärliga ämnesområdet är synnerligen begränsat i jämförelse med de andra ämnesområdena, även om antalet har ökat stort sedan 2010; år 2020 erbjöds endast 160 kurser på avancerad nivå, att jämföra med 2 100 och 2 300 kurser inom teknik och naturvetenskap, och nästan 3 000 kurser inom samhällsvetenskap och juridik. Utvecklingen med avseende på undervis-

ningsspråk är på många sätt intressant inom det konstnärliga området; i figur 8 kan ses hur användningen av svenska och engelska fluktuerade mycket mellan 2010 och 2020, varför det finns anledning att tro att den kommer att göra det också framgent. Om man endast betraktar startpunkten (2010) och slutpunkten för mätningen (2020) förfaller engelskan ha gått om svenskan som det vanligaste undervisningsspråket inom kurser på avancerad nivå: användningen av engelska ökade från 44 procent till 59 procent, men ökningen var än mer dramatisk under den sista femårsperioden där det förefaller ha skett en ökning med hela 31 procentenheter, en smält hissnande genomsnittlig ökningstakt i närtid motsvarande 6,2 procentenheter/år. Det är möjligt relevant i sammanhanget att mängden kurser under den här perioden förhöll sig förhållandevis konstant, vilket skulle kunna innebära att många kurser på avancerad nivå valde att byta från svenska till engelska som undervisningsspråk, men upplösningen i dataunderlaget tillåter inte att sådana slutsatser dras.

Undervisningsspråk på ett urval lärosäten

I forskningslitteraturen om engelska som undervisningsspråk har flera författare gjort gällande att det finns en koppling mellan universitetets/högskolans ”profil” och språkval som görs med avseende på undervisningsspråk (t.ex. Wächter & Maiworm, 2014; Hultgren, 2014; Hultgren m.fl., 2015). Utifrån sin forskning inom högre utbildning på europeisk nivå påstår Wächter och Maiworm att engelska som undervisningsspråk är vanligare på universitet/högskolor som:

- har stora snarare än små studentpopulationer
- har en stark forskningsidentitet snarare än ett fokus på utbildning
- examinerar många doktorer inom ett stort antal ämnen
- har ett stort antal utländska studenter.

Inom ramen för den här kartläggningen om undervisningsspråk är det relevant att adressera det här påståendet. Av den anledningen gjordes ett urval av tio lärosäten som delades in i två grupper:

1. *Universitet*: Stockholms universitet, Göteborgs universitet, Uppsala universitet, Lunds universitet, Linnéuniversitetet
2. *Högskolor*: Högskolan Dalarna, Högskolan i Skövde, Högskolan i Jönköping, Högskolan i Gävle och Södertörns högskola.

Alla lärosäten i gruppen *universitet* har stora studentgrupper (de utgör de fem största lärosätena sett till antal studenter) och ett stort antal inresande studenter (alla universiteten hade fler än 2000 inresande studenter läsåret 2019/2020) (UKÄ, 2020a); universiteten kan också sägas ha en tydlig forskningsidentitet, inte minst genom att ha ett högt antal doktorander i verksamheten och ett högt antal doktorsexamina varje år (UKÄ/SCB, 2020). För gruppen *högskolor* är förhållandena annorlunda; de högskolor som ingår i urvalet har alla färre än 10 000 studenter, ett utbildningsfokus snarare än ett utpräglat forskningsfokus, och relativt sett färre inresande studenter och avsevärt färre årliga doktorsexamina jämfört med universiteten (UKÄ, 2020a; UKÄ/SCB, 2020).

För alla lärosäten i urvalet undersöktes fördelningen mellan engelska och svenska för *utbildningsprogram på avancerad nivå* vid två tidpunkter, 2010 och 2020. En rad observationer kan göras utifrån det sammanfattade resultatet i figur 9.

1. I genomsnitt genomfördes år 2020 ungefär 66 procent av programundervisningen på avancerad nivå på engelska, vilket ganska väl motsvarade andelen engelska för samtliga program på avancerad nivå i Sverige som helhet. Den genomsnittliga andelen engelskspråkig utbildning var i princip densamma för universiteten (66,6 procent) som för högskolorna (65,2 procent).
2. Av de undersökta lärosätena hade Södertörns högskola lägst andel programundervisning på engelska (52 procent) medan Lunds universitet och Högskolan i Skövde båda hade den högsta noterade andelen undervisning på engelska (79 procent) (antalet program som ges på engelska vid Lunds universitet var emellertid nästan fyra gånger fler).

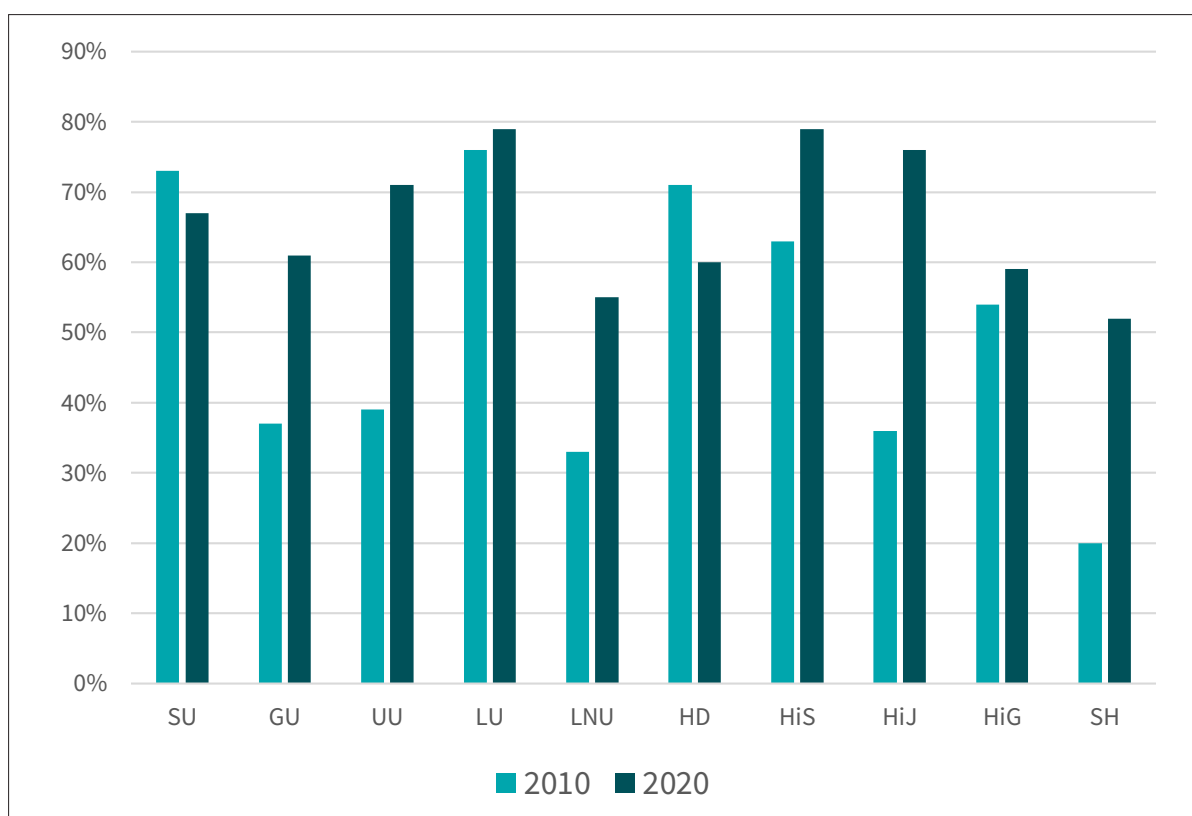
3. Andelen program med engelska som undervisningsspråk ökade under den aktuella tioårsperioden på flertalet lärosäten i urvalet, med två noterbara undantag: Stockholms universitet och Högskolan Dalarna – här sjönk andelen program som ges på engelska istället från 73 procent till 67 procent och från 71 procent till 60 procent.

4. Högskolan i Jönköping stod för den klart största ökningen av undervisning på engelska i antal procentenheter under perioden, upp från 36 procent till 76 procent (40 procentenheter), tätt följt av Södertörns högskola och Uppsala universitet (båda upp 32 procentenheter). Fem av de tio lärosätena ökade sitt utbildningsutbud på engelska med

mer än 50 procent under det senaste decenniet; de största ökningarna av programutbudet på engelska, procentuellt sett, stod Södertörns högskola och Högskolan i Jönköping för, upp 160 procent respektive 111 procent.

5. Den genomsnittliga ökningen av programutbudet på engelska för alla de undersökta lärosätena var 15,7 procentenheter över den senaste tioårsperioden (motsvarande en ökningstakt om 1,57 procentenheter/år). Den genomsnittliga ökningen var bara marginellt större bland de mindre lärosätena (16,4 procentenheter) jämfört med de större lärosätena (15 procentenheter).

Användning av engelska som undervisningsspråk på program på avancerad nivå vid tio svenska lärosäten



Figur 9. Undervisningsspråk engelska (procentuell andel) för program på avancerad nivå för tio lärosäten (år 2010 och år 2020). (SU: Stockholms universitet; GU: Göteborgs universitet; UU: Uppsala universitet; LU: Lunds universitet; LNU: Linnéuniversitetet; HD: Högskolan Dalarna; HiS: Högskolan i Skövde; HiJ: Högskolan i Jönköping; HiG: Högskolan i Gävle; SH: Södertörns högskola).

Utifrån ovanstående resultat finns det anledning att ifrågasätta tesen att engelska som undervisningsspråk företrädesvis används vid stora och forskningstunga universitet med stort antal inresande studenter. I stället verkar det vara ganska små skillnader på ”gruppnivå”. Nu ska det sägas att Wächter och Maiworms (2014) påstående gjordes i en vidare europeisk kontext; Sverige utgör inte något slags norm för utbredningen av engelska som undervisningsspråk – tvärtom har Sverige (tillsammans med de andra nordiska länderna) alltid ansetts vara ett ”föregångsland” när det gäller engelskspråkig undervisning (Dimova m.fl., 2015). Av den anledningen kan det mycket väl vara så att tesen gäller i större utsträckning i andra europeiska universitetskontexter.

Språkval för kurslitteratur: engelska närvarande i hög grad

Statistiken som presenteras ovan för undervisningsspråk anger det språk som förväntas användas i klassrummet. Emellertid omfattar undervisningssituationen också den kurslitteratur som används, i och utanför klassrummet. Ett rimligt antagande är att språket för kurslitteraturen är detsamma som det angivna undervisningsspråket; detta borde i vart fall gälla engelskspråkig undervisning eftersom den i många fall omfattar internationella studenter eller lärare som av naturliga skäl inte behärskar läsning på svenska. Men i vilken utsträckning stämmer ett sådant antagande för kurser där svenska är undervisningsspråk?

I den här kartläggningen av kurslitteratur valde vi att bara studera kurser där svenska är det angivna undervisningsspråket. Det vore logiskt att tro att engelska här spelar en mindre roll (i många fall anger lärosätenas språkpolitiska dokument också att svenska är undervisningsspråk på grundnivå, Karlsson, 2017). Dock finns det gott om såväl anekdotiska data som forskning som visar att engelsk kurslitteratur är vanligt förekommande (t.ex. Airey & Linder, 2008; Melander, 2004; Salö 2010; Pecorari m.fl., 2012; Salö & Josephson, 2014); sådan forskning har dock vanligen begränsat sig till ett litet urval, i många fall har utgångspunkten varit en enda fakultet eller ett enda universitet. Här presenteras resultatet från en systematisk genomgång av kurslitteratur från ett urval svenska lärosäten:

fem universitet och fem högskolor. I analysen kategoriserades alla undersökta kurser utifrån UKÄ:s ämnesklassificering på den högsta nivån (humaniora och konst; samhällsvetenskap; naturvetenskap; teknik; medicin, hälsa och odontologi). Analysen omfattar den obligatoriska kurslitteraturen i samtliga kurser som erbjöds på grundnivå hösten 2020/våren 2021 (i den mån information om kurslitteratur var tillgänglig).

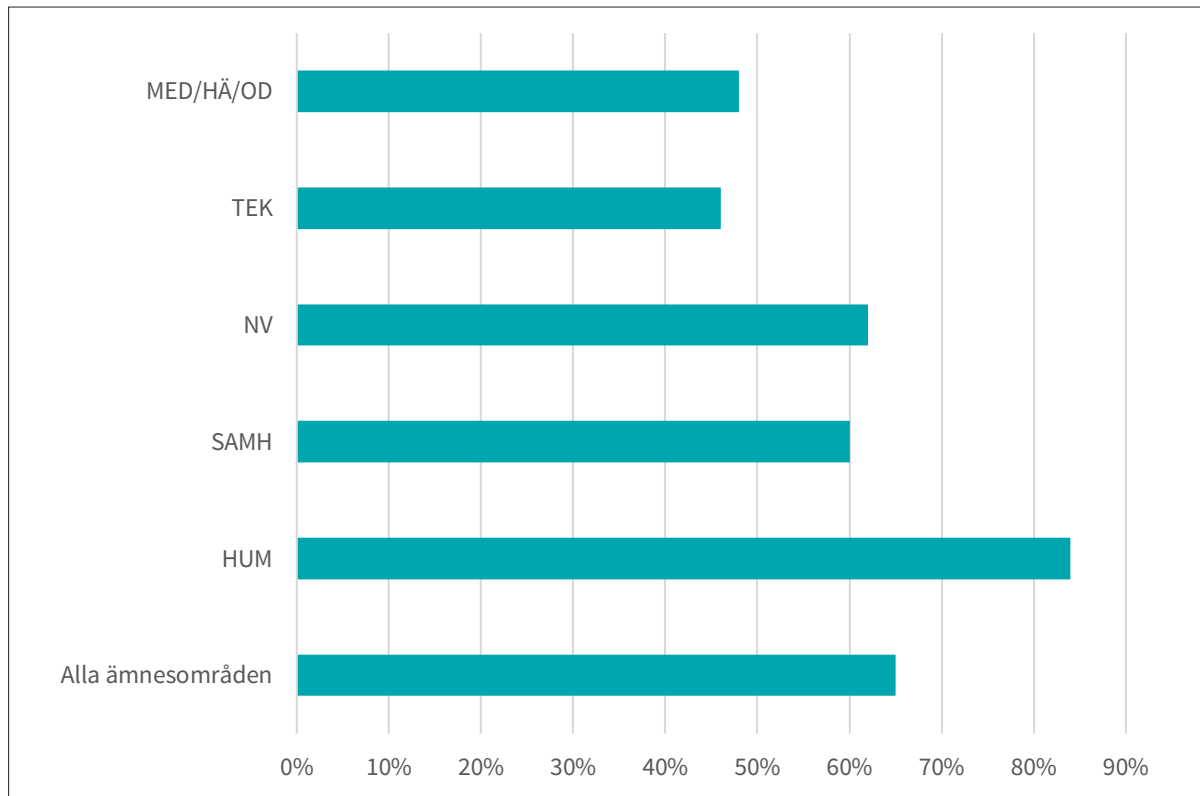
I 65 procent av alla (1 706) undersökta kurser förekommer i vart fall *någon* obligatorisk kurslitteratur på engelska. Förekomsten av minst en text på engelska är högst inom ämnesområdet humaniora där 84 procent av humaniorakurserna i urvalet använde i vart fall *en* engelsk text. Lägst andel kurser med minst en text på engelska stod teknikområdet för (46 procent) (för övriga ämnesområden, se figur 10.).

I sammanhanget är det också intressant att uppmärksamma att 76 procent av alla de undersökta kurserna hade minst en obligatorisk text på svenska, men att 24 procent av kurserna helt saknade obligatorisk läsning på svenska; även i detta fall förekommer det skillnader mellan olika ämnesområden (t.ex. hade 48 procent av de svenskspråkiga kurserna inom ämnesområdet naturvetenskap, och 45 procent av kurserna inom teknik, ingen obligatorisk litteratur på svenska överhuvudtaget).

Av all den undersökta kurslitteraturen är 37 procent böcker på svenska, 14 procent artiklar/bokkapitel på svenska, 23 procent böcker på engelska och 26 procent artiklar/bokkapitel på engelska (se figur 11). Om man bortser ifrån typ av kurslitteratur är alltså 51 procent av all den obligatoriska litteraturen på svenska och 49 procent på engelska. Här är det dock viktigt att komma ihåg att datan inte är normaliserad; de relativt sett större datamängderna från ämnesområdena humaniora och samhällsvetenskap introducerar en viss skevhet i det övergripande resultatet.

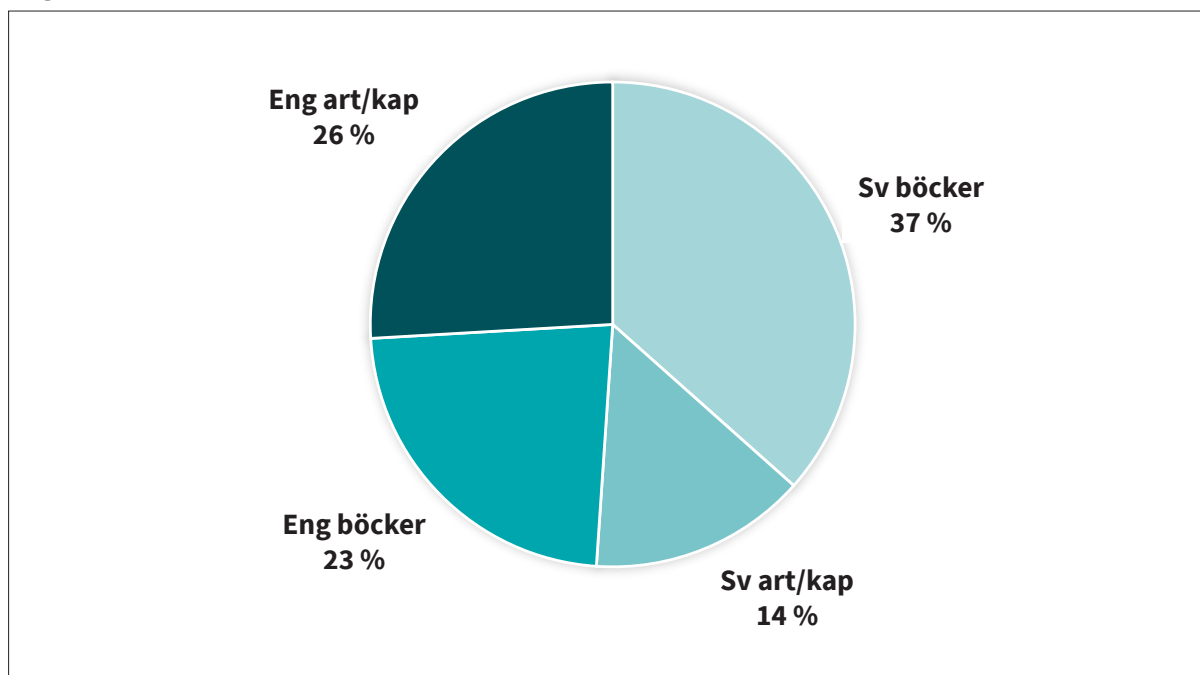
Böcker förefaller vara den huvudsakliga formen av obligatorisk kurslitteratur. Av all kurslitteratur som ingår i datan utgörs 60 procent av böcker; av dessa är 61 procent på svenska och 39 procent på engelska. Artiklar och bokkapitel utgör 40 procent av kurslitteraturen; 64 procent av artiklarna är på engelska och 36 procent på svenska. Dessa siffror kan emellertid nyanseras ytterligare genom att detaljstudera fördelningen av engelskspråkig och

Andel svenskspråkiga kurser där kurslitteratur på engelska används inom olika ämnesområden



Figur 10. Andel svenskspråkiga kurser med minst en text på engelska. (MED/HÄ/OD: Medicin, hälsa och odontologi; TEK: Teknik; NV: Naturvetenskap; SAMH: Samhällsvetenskap; HUM: Humaniora).

Andel av den obligatoriska kurslitteraturen (svenskspråkiga kurser) på svenska respektive engelska



Figur 11. (All) obligatorisk kurslitteratur på svenska respektive engelska (böcker respektive artiklar/bokkapitel för samtliga lärosäten oaktat ämnesområde).

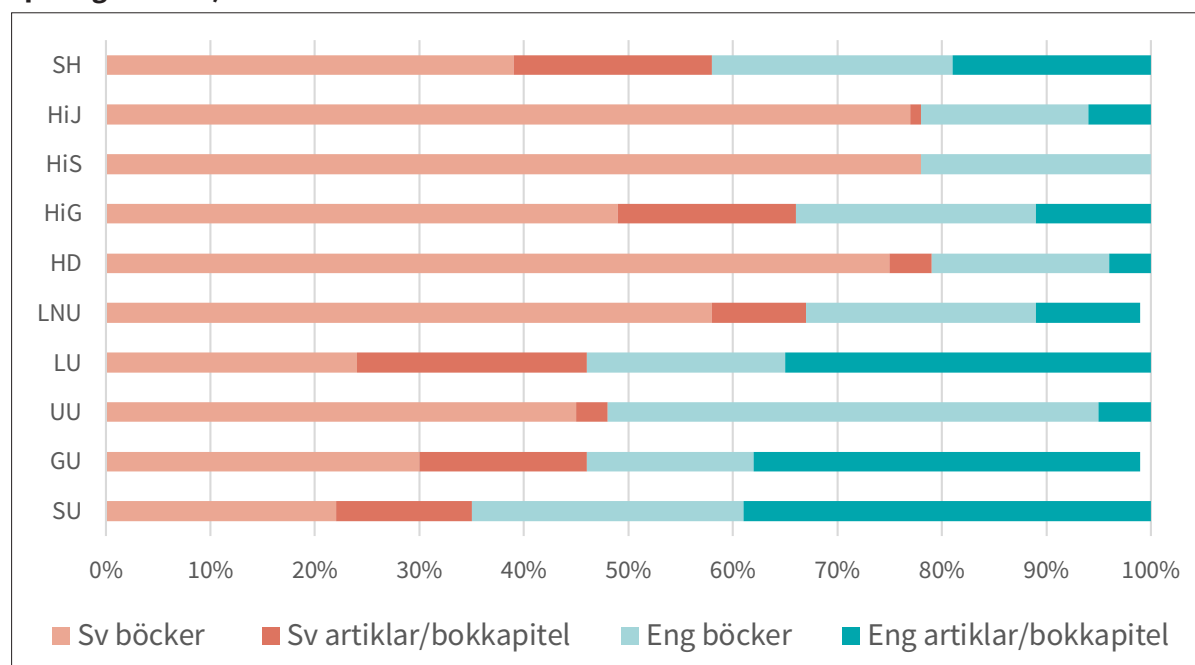
svenskspråkig kurslitteratur på olika lärosäten och inom olika ämnesområden.

Figur 12 visar fördelningen av böcker respektive artiklar/bokkapitel på svenska och engelska i lärosätessurvalet. Universiteten, med ett undantag, förefaller använda engelskspråkig kurslitteratur i betydligt högre utsträckning än vad som är fallet bland högskolorna. Extremfallen i den här undersökningen representeras av, å ena sidan, Stockholms universitet, där 35 procent av kurslitteraturen är på svenska och 65 procent på engelska och, å andra sidan, Högskolan Dalarna där 79 procent av litteraturen är på svenska och 21 procent på engelska (för Högskolan i Skövde och Högskolan i Jönköping är fördelningen närmast identisk: 78 procent på svenska och 22 procent på engelska). Vid Göteborgs universitet, Uppsala universitet och Lunds universitet är fördelningen mer jämn mellan svensk och engelsk litteratur. Ett lärosäte i varje "grupp" utskiljer sig. Linnéuniversitetet avviker från de fyra andra universiteten: här är andelen kurslitteratur

på engelska betydligt lägre (33 procent), och här är förhållandet mellan svensk och engelsk litteratur det omvända jämfört med Stockholms universitet.

Bland högskolorna utskiljer sig Södertörns högskola: här är 58 procent av litteraturen på svenska och 42 procent på engelska. En del av skillnaderna mellan de större och de mindre lärosätena i urvalet kan tillskrivas den mer frekventa användningen av litteratur i form av artiklar/bokkapitel på engelska hos tre av universiteten: kurslitteraturen vid Stockholms universitet, Göteborgs universitet och Lunds universitet utgörs till 35–40 procent av artiklar/bokkapitel på engelska; med undantag för Södertörns Högskola är användningen av artiklar/bokkapitel på engelska mycket begränsad vid högskolorna. Uppsala universitet avviker på ett intressant sätt från den här trenden i datan och förlitar sig, i likhet med flertalet av högskolorna, till största delen på böcker. I Uppsalas fall utgörs 92 procent av litteraturen av böcker, 45 procent svenska böcker och 47 procent engelska böcker; här, precis som i

Andel av kurslitteraturen på svenska respektive engelska vid olika lärosäten (svenskspråkiga kurser)



Figur 12. Kurslitteratur på svenska och engelska i lärosätessurvalet. (SH: Södertörns högskola; HiJ: Högskolan i Jönköping; HiS: Högskolan i Skövde; HiG: Högskolan i Gävle; HD: Högskolan Dalarna; LNU: Linnéuniversitetet; LU: Lunds universitet; UU: Uppsala universitet; GU: Göteborgs universitet; SU: Stockholms universitet).

fallet med högskolorna är det emellertid tänkbart att böckerna kompletteras med artiklar utan att dessa anges i listan över obligatorisk litteratur.

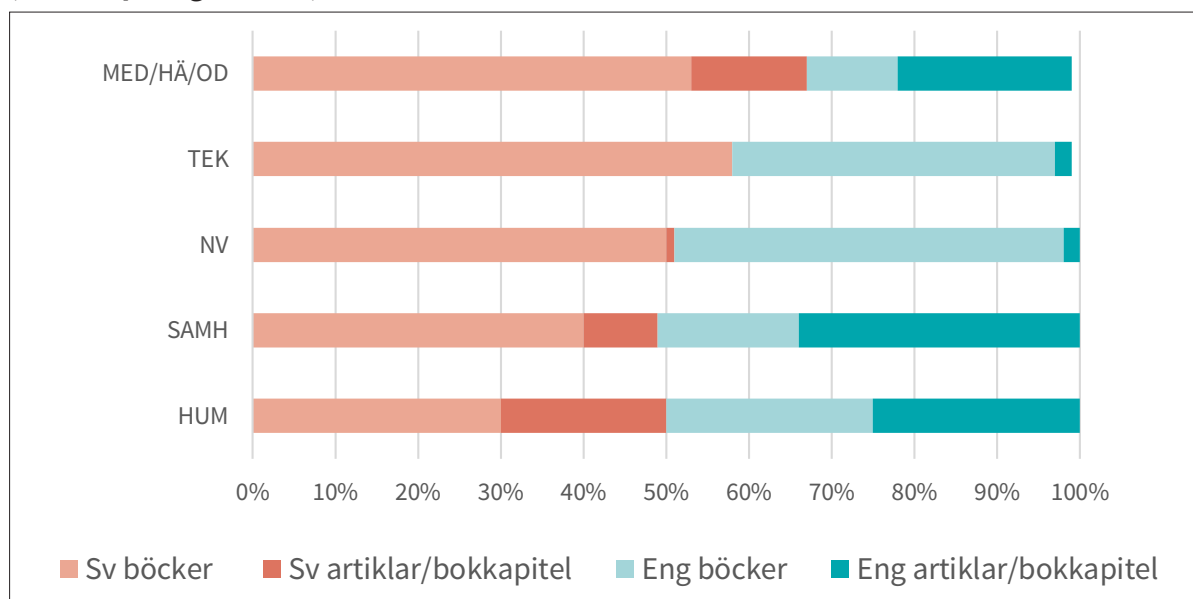
Skillnaderna generellt vad gäller användningen av svensk och engelsk kurslitteratur förefaller vara begränsade när litteraturanvändningen inom olika ämnesområden jämförs (se figur 13).

Inom humaniora/konst, samhällsvetenskap och naturvetenskap är ungefär hälften av all litteratur på svenska; inom teknikområdet är andelen svenska marginellt högre (58 procent svensk litteratur vs. 41 procent engelskspråkig litteratur); den högsta andelen svenskspråkig litteratur finns inom området medicin/hälsa/odontologi (67 procent svenska vs. 32 procent engelska). Emellertid är det intressant att notera att användningen av artiklar/bokkapitel på svenska förefaller betydligt mer utbredd inom humaniora/konst jämfört med de andra ämnesområdena, till exempel teknik och naturvetenskap där artiklar/bokkapitel på svenska i princip inte alls förekommer. Teknikområdet och det naturvetenskapliga området utskiljer sig i sin tur med den

högre förekomsten totalt sett av böcker som kurslitteratur; inom båda dessa ämnesområden utgörs den obligatoriska litteraturen nästan uteslutande (97 procent) av böcker; andelen böcker på engelska är något större inom naturvetenskap jämfört med teknik (47 procent jmf med 39 procent). Inom de tre andra ämnesområdena är fördelningen mellan olika typer av kurslitteratur mer jämn.

Kurslitteratur på andra språk än svenska och engelska presenteras inte i detalj i den här rapporten, men sådana texter registrerades i samband med sammanställningen. Ett fåtal texter på andra språk än svenska och engelska stod upptagna som kurslitteratur i ett litet antal kurser (totalt 77 texter/ $\approx 0,5$ procent av det totala antalet texter). Nästan alla förekomster av sådana texter omfattade böcker eller artiklar på norska eller danska, och i de flesta fall förekom sådana texter inom ämnesområde humaniora. Även om det kanske inte är förvånande kan den här synbara bristen på språklig mångfald anses vara problematisk.

Andel av kurslitteraturen på svenska respektive engelska inom olika ämnesområden (svenskspråkiga kurser)



Figur 13. Kurslitteratur på svenska och engelska inom olika ämnesområden.

3.2 Publiceringsspråk

Resultaten med avseende på publiceringsspråk är tydliga: engelska används som publiceringsspråk i allt större utsträckning (när en ökning är möjlig) när forskning publiceras i Sverige. Det sker på bekostnad av svenska och övriga språk även om övriga språk, till exempel tyska och franska inte haft någon utbredd användning som publikationsspråk sedan första hälften av 1900-talet.

Engelska dominerar i doktorsavhandlingar, men det finns disciplinära skillnader

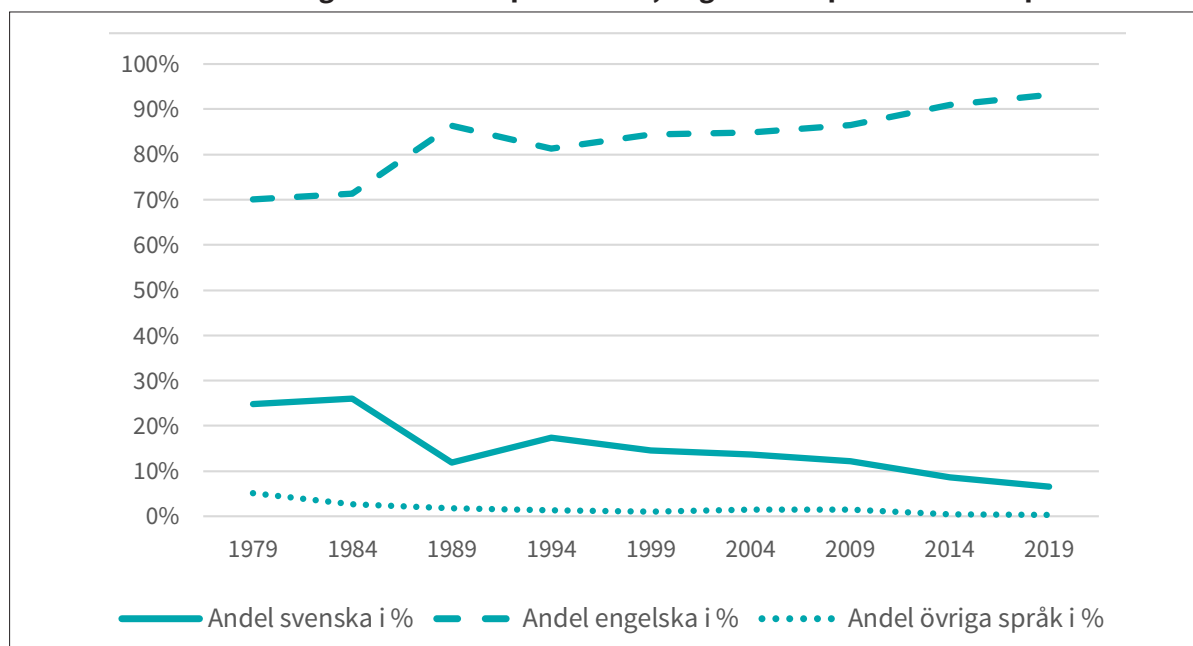
För doktorsavhandlingar har användningen av engelska ökat kontinuerligt över tid. Som kan ses i figur 14 skrevs år 1979 70 procent av doktorsavhandlingarna på engelska, 25 procent på svenska och 5 procent på övriga språk (främst tyska och franska); 40 år senare (2019) skrevs 93 procent av avhandlingarna på engelska medan andelen som skrevs på svenska hade sjunkit till 7 procent. Sex avhandlingar skrevs år 2019 på andra språk – franska, spanska, norska och portugisiska – men andelen

är så liten att den inte syns i relationen till svenska och engelska. Den genomsnittliga ökningstakten för engelska som avhandlingsspråk utslagen på hela tidsperioden är ungefär densamma som ökningstakten den senaste 15-årsperioden, det vill säga en dryg halv procentenhet per år.

Ett viktigt påpekande måste göras i anslutning till figur 14. Salö (2010, s. 23) hävdade utifrån sin data att ”engelskan har en mycket stark ställning som avhandlingsspråk i Sverige, men utvecklingen har avstannat sedan mitten av 1990-talet”. Vår data antyder att utvecklingen mot fler engelska avhandlingar tagit fart igen. Mellan 2009 och 2019 ser vi en ökning från 86 procent till 93 procent.

Utvecklingen såsom den kommer till uttryck i figur 14 döljer tre saker som är viktiga att beakta. För det första måste det betonas att de beräkningar som gjorts utgår ifrån den procentuella andelen av det *totala antalet* avhandlingar, sammantaget för alla ämnesområden. Hänsyn tas alltså inte till det faktum att antalet avhandlingar inom *olika ämnesområden* varierar stort. Till exempel, år 2019 publicerades 586 avhandlingar inom naturvetenskap, 479 inom medicin och hälsovetenskap, 473 inom teknik, 357 inom samhällsvetenskap och 131 inom

Andel doktorsavhandlingar som skrivs på svenska, engelska respektive andra språk



Figur 14. Publiceringsspråk i doktorsavhandlingar (procent av det totala antalet för alla ämnesområden sammantaget).

humaniora. Som vi ska se alldeles strax finns det skillnader vad gäller språkvalen för avhandlingar (svenska jämfört med engelska jämfört med andra språk) mellan dessa ämnesområden, men sådana skillnader återspeglas inte på ett tydligt sätt i figur 14 när datan inte är normaliserad. Den höga andelen avhandlingar på engelska inom de tre ämnesområden där det också publiceras flest avhandlingar (naturvetenskap, teknik och medicin och hälsovetenskap) introducerar alltså en viss skevhet i figuren.

För det andra har utvecklingen för vissa ämnesområden inte varit lika dramatisk; det här gäller framförallt områdena naturvetenskap, teknik och medicin/hälsovetenskap. För dessa områden gäller att andelen avhandlingar på engelska redan på 1970- och 1980-talet var hög, och även om andelen avhandlingar på engelska har ökat också inom dessa ämnesområden är ökningen mer begränsad. Under den studerade tidsperioden ökade andelen avhandlingar på engelska inom teknik från 85 procent till 99 procent, inom medicin och hälsovetenskap från 88 procent till 96 procent och inom naturvetenskap från 93 procent till nästan 100 procent (se figur 15). Antalet avhandlingar på svenska år 2019 är i samtliga dessa fall mycket begränsat; inom naturvetenskap publicerades endast två sådana avhandlingar, och i båda dessa fall förefaller det röra sig om utbildningsvetenskap med koppling till naturvetenskapliga ämnesområdet; flest fall av avhandlingar på svenska (23) fanns i den här gruppen inom medicin och hälsovetenskap.

Den tredje saken som i någon mån döljs i utvecklingskurvorna i figur 14 är en särskilt stor och snabb ökning inom ämnesområden där svenskan historiskt sett haft en starkare ställning som publiceringsspråk, nämligen humaniora/konst och samhällsvetenskap. Vi vänder blicken dit härnäst.

Stor ökning av andelen engelska avhandlingar inom humaniora och samhällsvetenskap

Utvecklingen inom ämnesområdet humaniora och konst är särskilt iögonfallande (se figur 16). Svenskan hade på 1970-, 1980- och inledningen på 1990-talet en framträdande position som avhandlingsspråk, men därefter sker en tydlig förskjutning

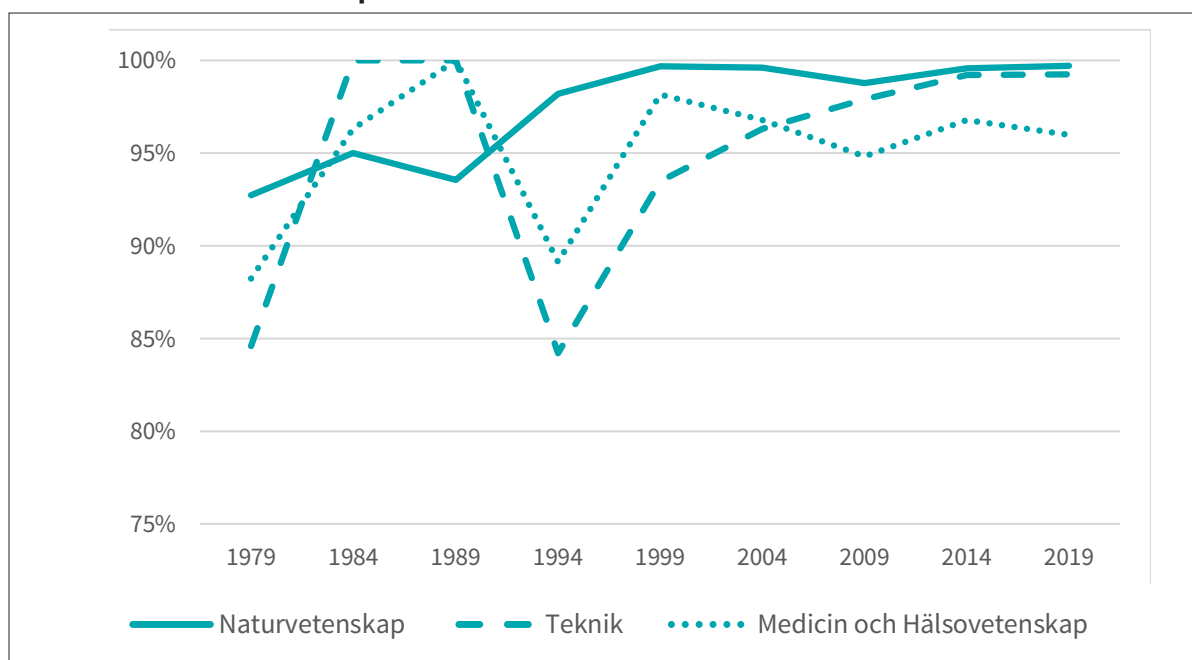
mot engelska och, faktiskt för en period, publicering på andra språk än svenska och engelska. Även om svenskan bibehöll sin ledande position fram till början av 2010-talet ökade därefter gapet mellan svenska och engelska, på svenskans bekostnad. 1979 skrevs drygt 50 procent av alla doktorsavhandlingar inom humaniora på svenska, 2019 var den siffran 27 procent. Under samma period vinner engelskan motsvarande mark, och mer därtill: från 27 procent 1979 till 70 procent år 2019. Den genomsnittliga ökningstakten för avhandlingar publicerade på engelska är i närtid mycket hög inom humaniora, nästan 2,5 procentenheter per år sedan 2004 och motsvarande nästan 4 procentenheter/år från 2014.

Den nedgång i andelen avhandlingar på engelska inom humaniora som Salö (2010) såg i sin data från 1998 till 2008 finns det således ingen antydan till här, men det bör poängteras att Salö använde en ämnesmässig klustringsprincip för humaniora utifrån ett urval av fyra ämneskategorier (språkvetenskap; historia; konst/musik/teater/film och litteraturvetenskap) inom det större ämnesområdet humaniora. Den data som återspeglas i figur 16 gäller för hela det stora och mycket mångskiftande ämnesområdet humaniora och konst. Inom enskilda humanistiska vetenskaper kan utvecklingen se olika ut. Ett exempel på detta är doktorsavhandlingar inom etnologi; inom den här ämneskategorin publicerades inga avhandlingar på engelska 2019 eller 2018. Inom ämneskategorin historia (som också utgjorde en delmängd i Salös data), förefaller utvecklingen emellertid följa trenden inom ämnesrådet som helhet, alltså med ökad andel avhandlingar på engelska över tid, särskilt de senaste åren: 2016 = 38 procent på engelska; 2017 = 27 procent på engelska; 2018 = 48 procent på engelska; och 2019 = 58 procent på engelska.

Markvinningen som engelska gör sker också på bekostnad av avhandlingar på andra språk än svenska och engelska; vid samma tidpunkt som engelskan går om svenskan – tidigt 2010-tal – börjar andelen doktorsavhandlingar på andra språk sjunka; över hela tidsperioden sjunker andelen avhandlingar inom humaniora på andra språk från 20 procent (1979) till under 5 procent (2019).

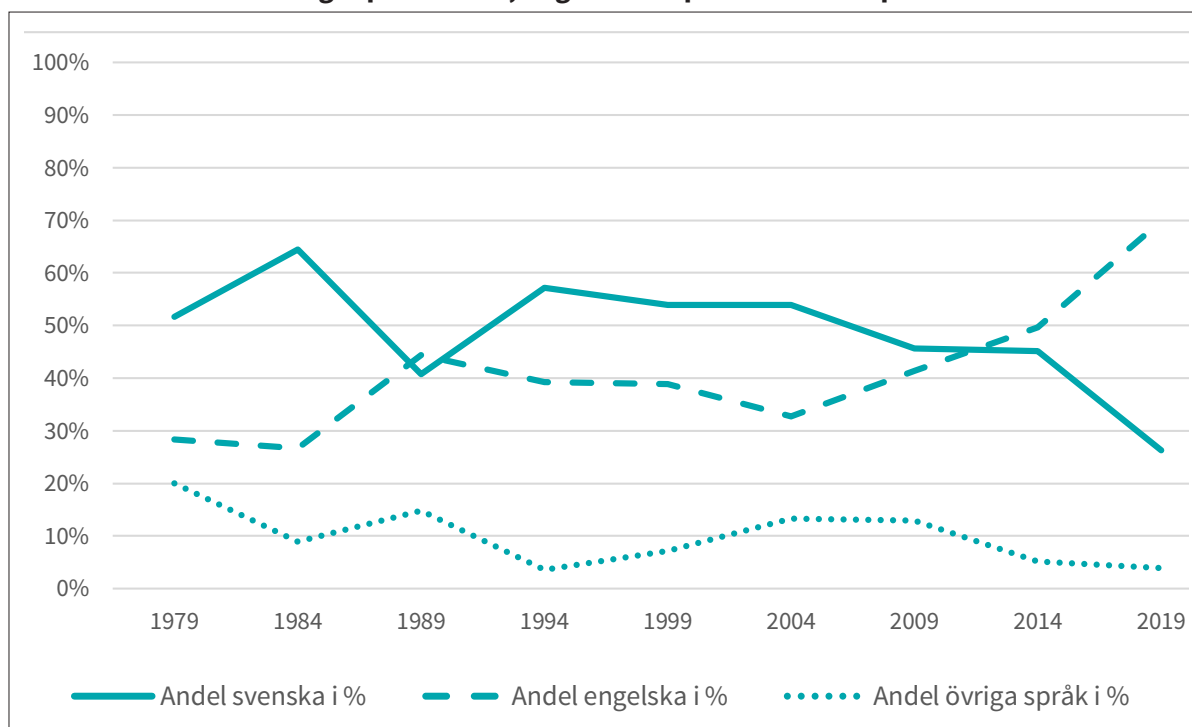
En utveckling som liknar den vi ser för humaniora är tydlig också för doktorsavhandlingar inom ämnesområdet samhällsvetenskap (se figur 17).

Andel doktorsavhandlingar som skrivs på engelska inom naturvetenskap, teknik respektive medicin och hälsovetenskap



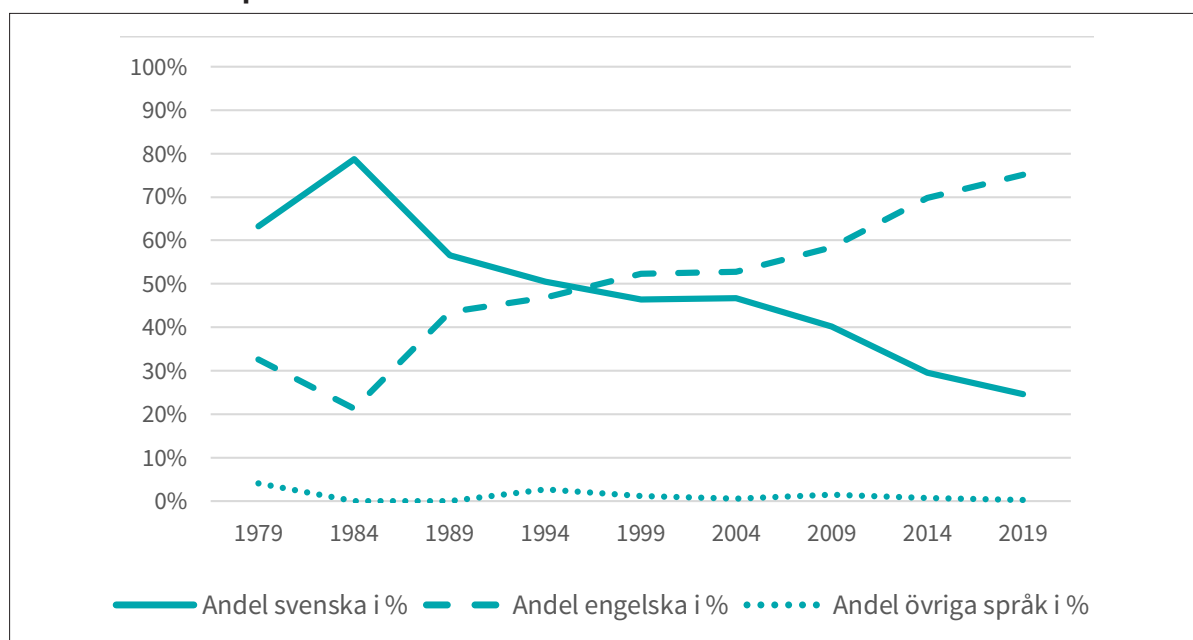
Figur 15. Andelen (procent av totala antalet) doktorsavhandlingar inom naturvetenskap, teknik och medicin och hälsovetenskap där engelska används som publiceringsspråk.

Andel doktorsavhandlingar på svenska, engelska respektive andra språk inom humaniora



Figur 16. Publiceringsspråk i doktorsavhandlingar inom humaniora. Procent av det totala antalet avhandlingar inom området vid varje tidpunkt.

Andel doktorsavhandlingar på svenska, engelska respektive andra språk inom samhällsvetenskap



Figur 17. Publiceringsspråk i doktorsavhandlingar inom samhällsvetenskap. Procent av det totala antalet avhandlingar inom området vid varje tidpunkt.

Här skedde emellertid "språkskiftet" vad gäller avhandlingsspråk (från majoritet av publikationer på svenska till majoritet på engelska) nästan 20 år tidigare än inom humaniora. I inledningen av den studerade tidsperioden var svenskan det ledande publikationsspråket med 63 procent av avhandlingarna på svenska, men i början av 1980-talet sker en snabb förändring och drygt ett decennium senare, i mitten av 1990-talet, har engelskan tagit över den här ledande positionen, för att sedan öka under en 20-årsperiod (1999–2019); här ökar andelen avhandlingar på engelska från 52 procent till 75 procent, vilket motsvarar en genomsnittlig ökningstakt om ungefär 1 procentenhet per år. Det är noterbart att ökningstakten nästan fördubblas under det senaste decenniet (1,7 procentenheter/år 2009–2019). Den tydliga tendens till en ökning av användningen av engelska i avhandlingar inom samhällsvetenskap som Salö (2010) identifierade bekräftas alltså här, och utvecklingen ser ut att fortsätta med oförminskad kraft.

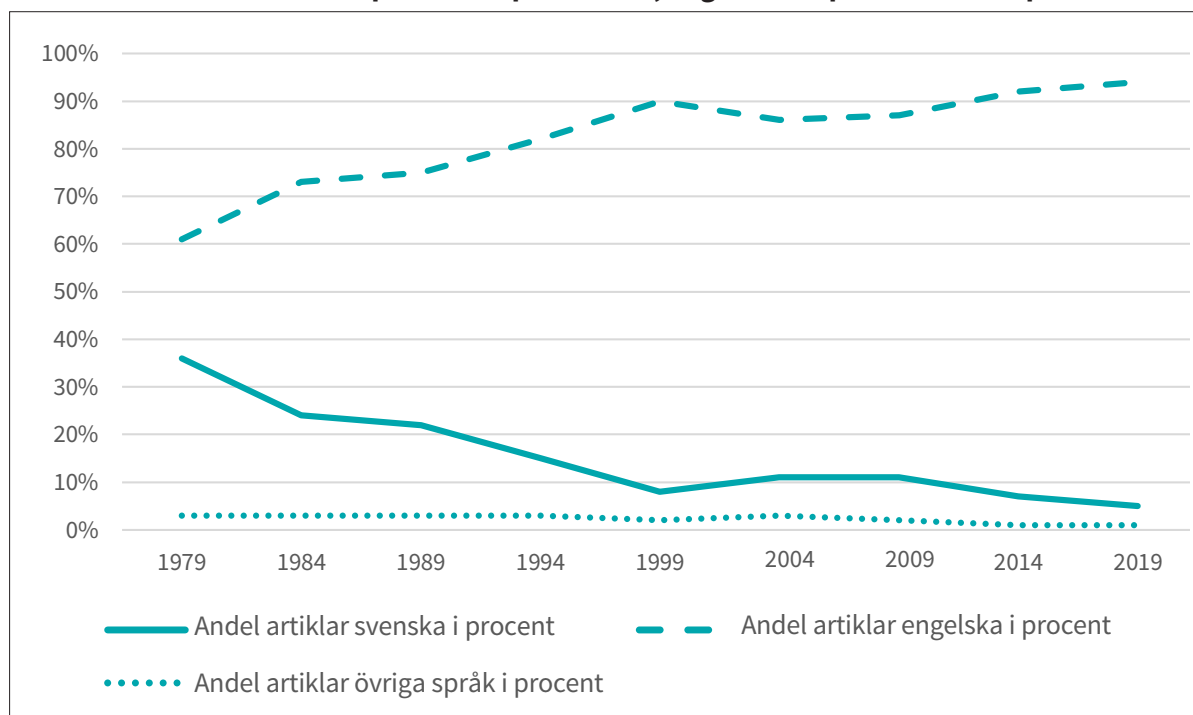
Andelen avhandlingar på andra språk än svenska och engelska inom samhällsvetenskap har alltid, för ämnesområdet i stort, varit försumbar; år 2017–

2019 publicerades blott fem avhandlingar inom samhällsvetenskap på andra språk (två på norska, två på danska och en på italienska).

Engelska fortsätter att vara det primära publiceringsspråket i tidskriftsartiklar

Utvecklingen vad gäller publiceringsspråk för vetenskapliga artiklar i tidskrifter påminner i mångt och mycket om trenden för avhandlingar. Även i artikelsammanhang dominerar engelskan, och har med få undantag gjort så under hela den studerade tidsperioden; ökningen av andelen engelska artiklar över tid skedde från redan höga nivåer (för några ämnesområden mycket höga nivåer). Figur 18 visar fördelningen mellan artiklar på svenska, artiklar på engelska, och artiklar på andra språk i tidskrifter för perioden 1979 till 2019 (notera att samma reservationer finns för denna figur som för figur 14 ovan, till exempel att linjen för engelska i figur 18 döljer det viktiga faktum att vissa ämnesområden ger ett större "utslag" eftersom så många fler artiklar publiceras inom det ämnesområdet).

Andel tidskriftsartiklar som publiceras på svenska, engelska respektive andra språk



Figur 18. Publiceringsspråk i tidskriftsartiklar (alla ämnesområden sammantaget). Procent av det totala antalet tidskrifter vid varje tidpunkt.

Redan vid början av den studerade perioden (1979) skrevs majoriteten (61 procent) av alla tidskriftsartiklar på engelska medan en dryg tredjedel (36 procent) av alla artiklar författades på svenska. Andelen artiklar på andra språk (företrädesvis franska, tyska, spanska, danska och norska) var under hela tidsperioden mycket liten (andelen sjunker över tid från 3 procent till ca 1 procent). År 2019 var förhållandet 93 procent artiklar på engelska och 6 procent på svenska (de flesta artiklarna på svenska återfinns inom ämnesområdena samhällsvetenskap och humaniora, se nedan). Den genomsnittliga ökningstakten över tidsperioden för artiklar på engelska är ungefär 1 procentenhet/år.

Vissa ämnesområden har en lång tradition av artiklar på engelska

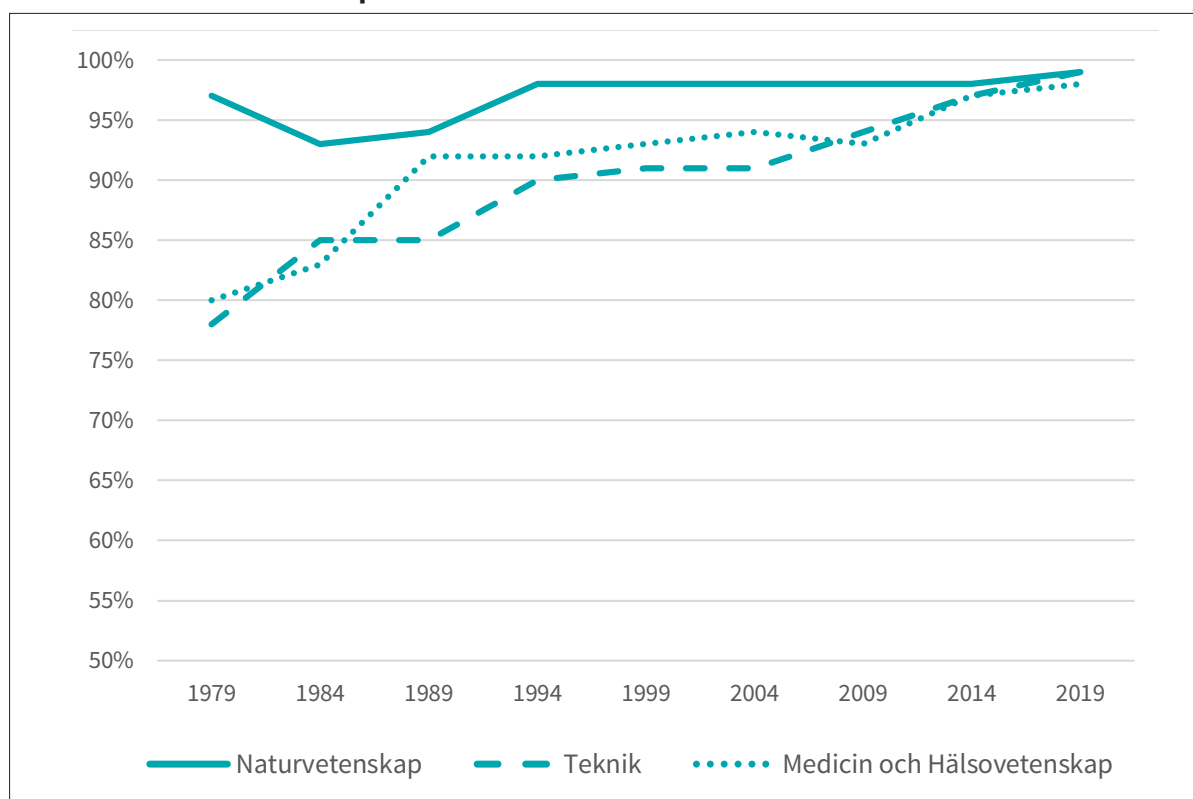
För vissa ämnesområden, samma ämnesområden som stod ut i samband med doktorsavhandlingar, har andelen tidskriftsartiklar på engelska under de senaste 40 åren konstant varit mycket hög. I figur 19 visas utvecklingen för artiklar på engelska för

ämnesområdena naturvetenskap, teknik och medicin och hälsovetenskap.

Språkvalen såg ungefär likadana ut för artikelförfattare inom teknik och medicin och hälsovetenskap vid slutet av 1970-talet – ungefär 80 procent av artiklarna skrevs på engelska – och med undantag för en period i slutet av 1980-talet följer utvecklingskurvorna för dessa två ämnesområden varandra under hela den studerade 40-årsperioden; i slutet av perioden har det skett en ökning till 99 procent (teknik) respektive 98 procent (medicin och hälsovetenskap). Andelen artiklar på svenska har sjunkit från ungefär 20 procent (+/-2 procent) för både teknik och medicin och hälsovetenskap till ungefär 1–2 procent år 2019. För tidskriftsartiklar inom ämnesområde naturvetenskap ser utvecklingen annorlunda ut: redan vid inledningen av perioden skrevs 97 procent av artiklarna på engelska. Följaktligen var utrymmet för en ökning synnerligen begränsat.

Det är viktigt att komma ihåg att även om andelen tidskriftsartiklar som författas på svenska inom dessa ämnesområden är försvinnande liten i relation till mängden som skrivs på engelska förekommer

Andel tidskriftsartiklar som publiceras på engelska inom naturvetenskap, teknik samt medicin och hälsovetenskap



Figur 19. Tidskriftsartiklar inom naturvetenskap, teknik och medicin och hälsovetenskap där engelska används som publiceringsspråk. Procent av det totala antalet artiklar inom området vid varje tidpunkt.

det ändå artikelpublikationer på svenska. År 2019 publicerades till exempel 118 naturvetenskapliga tidskriftsartiklar på svenska (t.ex. i *Svensk Botanisk Tidskrift*), 51 artiklar inom teknikområdet (t.ex. i *Energi och Miljö*), och så många som 177 artiklar inom medicin och hälsovetenskap (t.ex. i *Barnläkaren*).

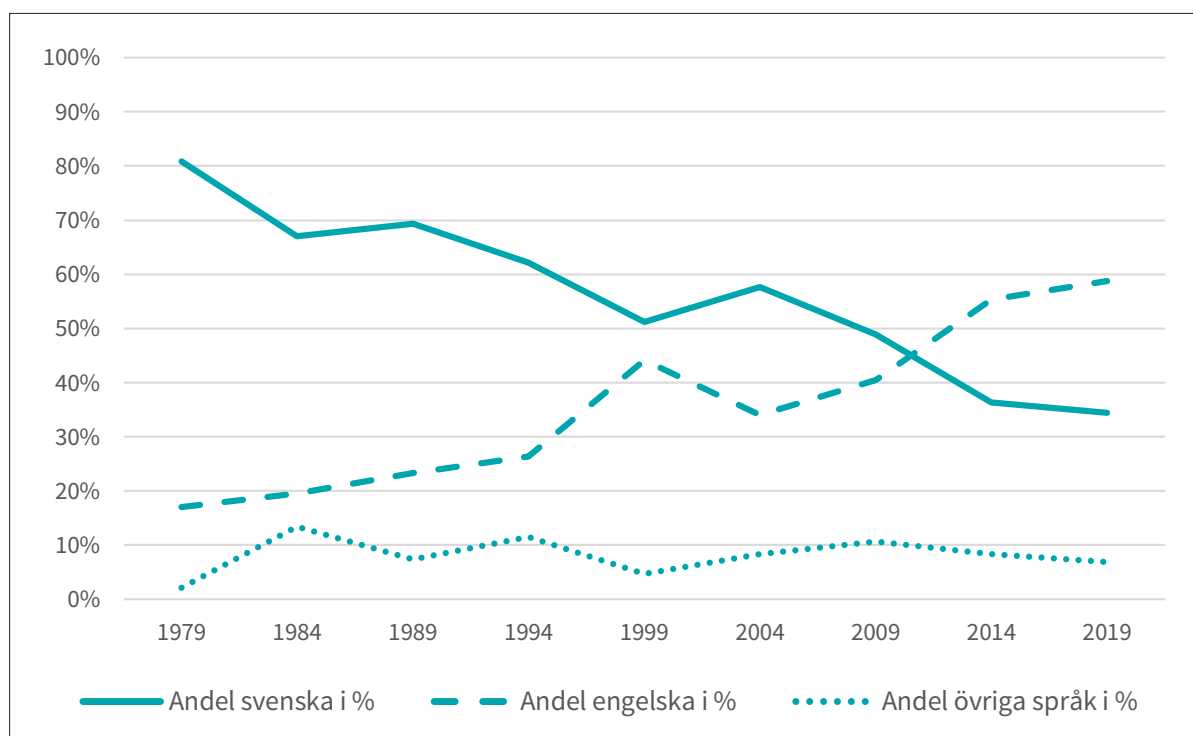
Engelska som artikelspråk vinner mark inom humaniora och samhällsvetenskap

Svenskan har generellt haft en starkare ställning som publiceringsspråk för tidskriftsartiklar inom andra ämnesområden, i vart fall i ett längre och historiskt perspektiv. Artiklar inom humaniora och samhällsvetenskap är ett exempel på detta (se figur 20 och 21). Så, medan 97 procent av alla naturvetenskapliga artiklar publicerades på engelska 1979 författades 81 procent av artiklarna inom huma-

niora och 57 procent av artiklarna inom samhällsvetenskap på svenska. Svenskan behöll inom humaniora sin ställning som det primära artikelspråket fram till slutet av 00-talet, varefter engelskan blev vanligare. År 2019 skrevs 59 procent av humanioraartiklarna på engelska samtidigt som svenska användes för ungefär en tredjedel av texterna. Utvecklingen mot engelska som publiceringsspråk har gått fort inom humaniora: bara det senaste decenniet ökade andelen artiklar på engelska inom humaniora med 19 procentenheter ($\approx 1,9$ procentenheter/år).

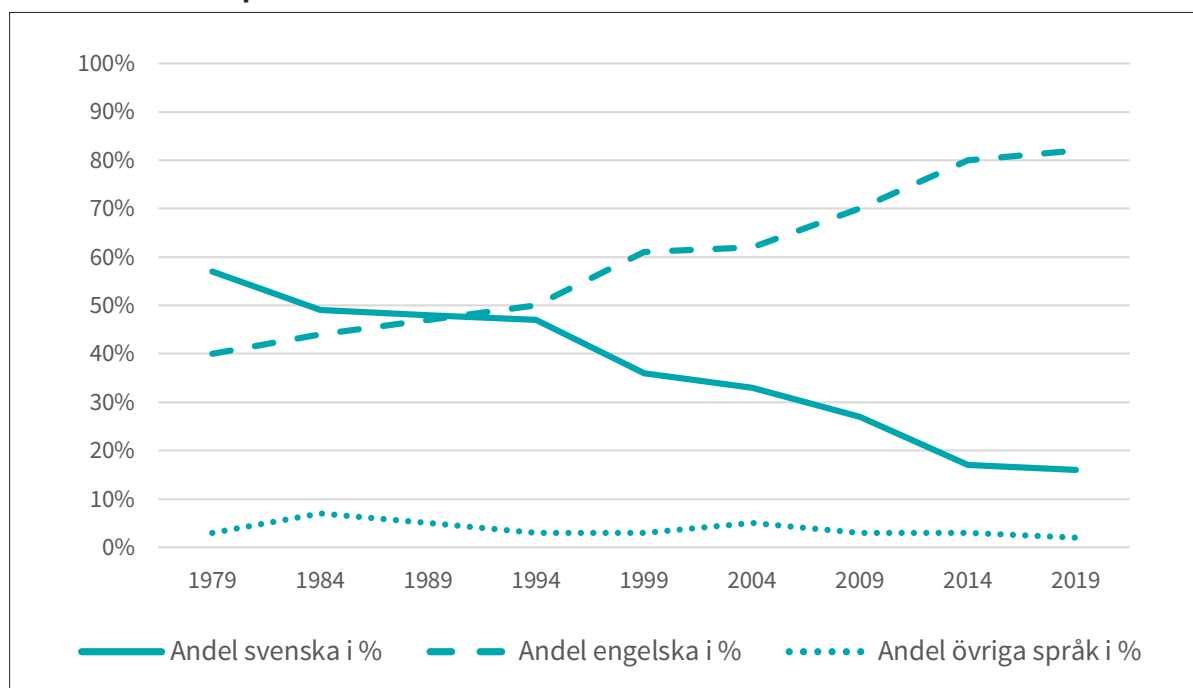
Inom samhällsvetenskap blev engelskan det vanligaste publiceringsspråket i ett tidigare skede. Figur 21 visar hur skiftet till engelska som det ledande publikationsspråket ägde rum i slutet av 1980- och början av 1990-talet. Därefter ökade engelskan i rask takt från 50 procent år 1994 till 83 procent år 2019 (genomsnittlig ökningstakt: $\approx 1,3$ procentenheter per år). Ökningstakten verkar inte heller avta

Andel tidskriftsartiklar som publiceras på svenska, engelska respektive andra språk inom humaniora



Figur 20. Publiceringsspråk tidskriftsartiklar inom humaniora. Procent av det totala antalet artiklar inom området vid varje tidpunkt.

Andel tidskriftsartiklar som publiceras på svenska, engelska respektive andra språk inom samhällsvetenskap



Figur 21. Publiceringsspråk tidskriftsartiklar inom samhällsvetenskap. Procent av det totala antalet artiklar inom området vid varje tidpunkt.

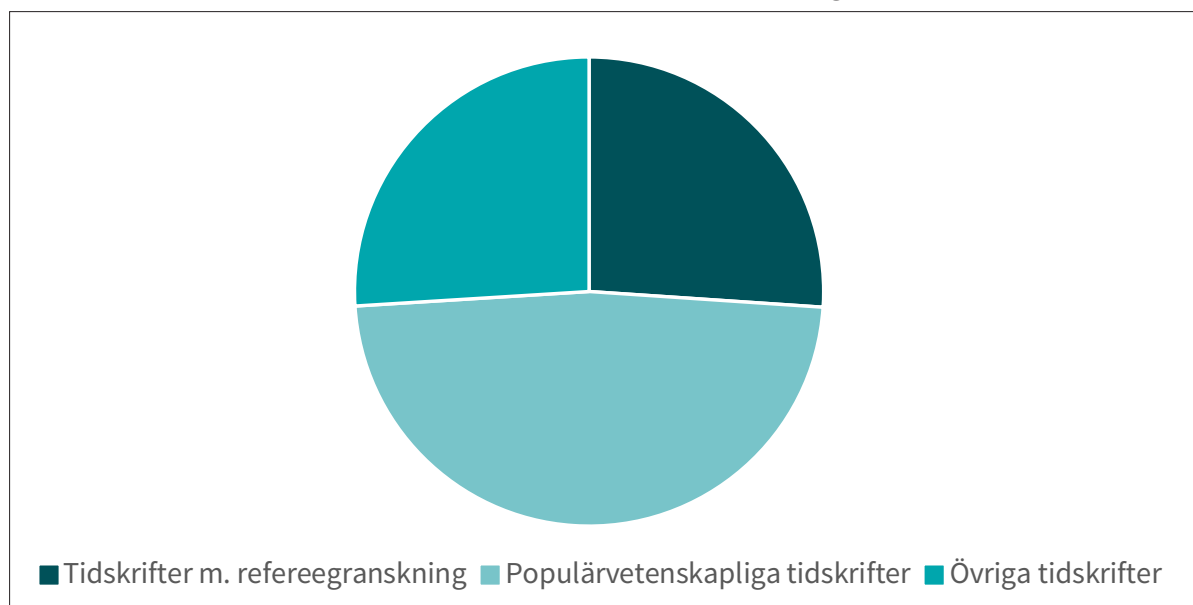
– mellan 2009 och 2019 växte andelen tidskriftsartiklar på engelska med 12 procentenheter ($\approx 1,2$ procentenheter/år).

Inom samhällsvetenskap och i synnerhet humaniora har artikelförfattande på andra språk än svenska och engelska haft en starkare roll än i flera av de andra ämnesområdena. Linjen i figur 20 antyder att andelen artiklar på andra språk inom humaniora skiftat över tid, men genomsnittet över tidsperioden ligger på 8 procent, högre än inom något annat ämnesområde. 2019 skrevs exempelvis fler än 10 tidskriftsartiklar på vardera franska, tyska, spanska, danska och ryska, och alls inte bara, som kan kanske kunde tro, inom språkämnen. Tyska har exempelvis haft en förhållandevis stark ställning som publiceringsspråk i artiklar inom teologi. Det är alltså viktigt att påpeka att andra språk än svenska och engelska faktiskt har en artikelpubliceringstradition i den svenska kontexten av forskningsdisseminering (en klar majoritet förekommer också i refereegranskade tidskrifter), om än i begränsad omfattning.

Används svenska i större utsträckning i sammanhang där popularisering av forskning är målet?

När man tittar närmare på de artiklar på svenska som publicerades 2019 (2459 artiklar) är det noterbart (se figur 22) att 641 (26 procent) publicerades i refereegranskade tidskrifter medan 1179 (48 procent) klassificerades som populärvetenskapliga artiklar/debattartiklar och 639 (26 procent) som artiklar i "övriga vetenskapliga" tidskrifter (att döma av träffmängden rör det sig här om i huvudsak populärvetenskapliga tidskrifter eller branschtidskrifter). Flertalet av de svenska artiklarna återfinns i tidskrifter inom ämnesområde samhällsvetenskap, tätt följt av humaniora. Fördelningen med avseende på artikeltyper skulle kunna tolkas som en tendens att svenska i större utsträckning används i sammanhang där popularisering av forskning är prioriterat, men i mindre utsträckning i vetenskapliga sammanhang som genererar mervärde i termer av vetenskapligt genomslag (oftast refereegranskade tidskrifter). Även här finns det dock skillnader, och till exempel verkar svenska artiklar förekomma i större utsträckning i refereegranskade tidskrifter inom medicin och hälsovetenskap än inom andra ämnesområden (här utmärker sig till exempel *Läkartidningen* som en viktig kanal för publicering på svenska).

Tidskriftsartiklar publicerade på svenska 2019 fördelat på olika genrer



Figur 22. Fördelning per tidskriftstyp för svenska artiklar publicerade 2019.

4

Språkskiften, engelsk (icke-) dominans och internationaliseringsmyntets två sidor

Resultaten som presenteras i den här rapporten visar att användningen av engelska vid svenska universitet i nästan alla avseenden har ökat sedan Salös (2010) kartläggning, men förekomsten av engelska varierar ganska märkbart, och inom vissa domäner och ämnesområden har svenskan fortfarande en framträdande position. Sammanfattningsvis kan det alltså konstateras att svensk forskning och högre utbildning – föga förvånande – präglas av ett slags parallellspråkighet där såväl svenska som engelska spelar en viktig roll, om än ofta på bekostnad av varandra. Den framtida utvecklingen av språksituationen är svår att sia om, men i det här avslutande avsnittet diskuteras några möjligheter utifrån utvecklingsmönster som kan skönjas i den analyserade datan.

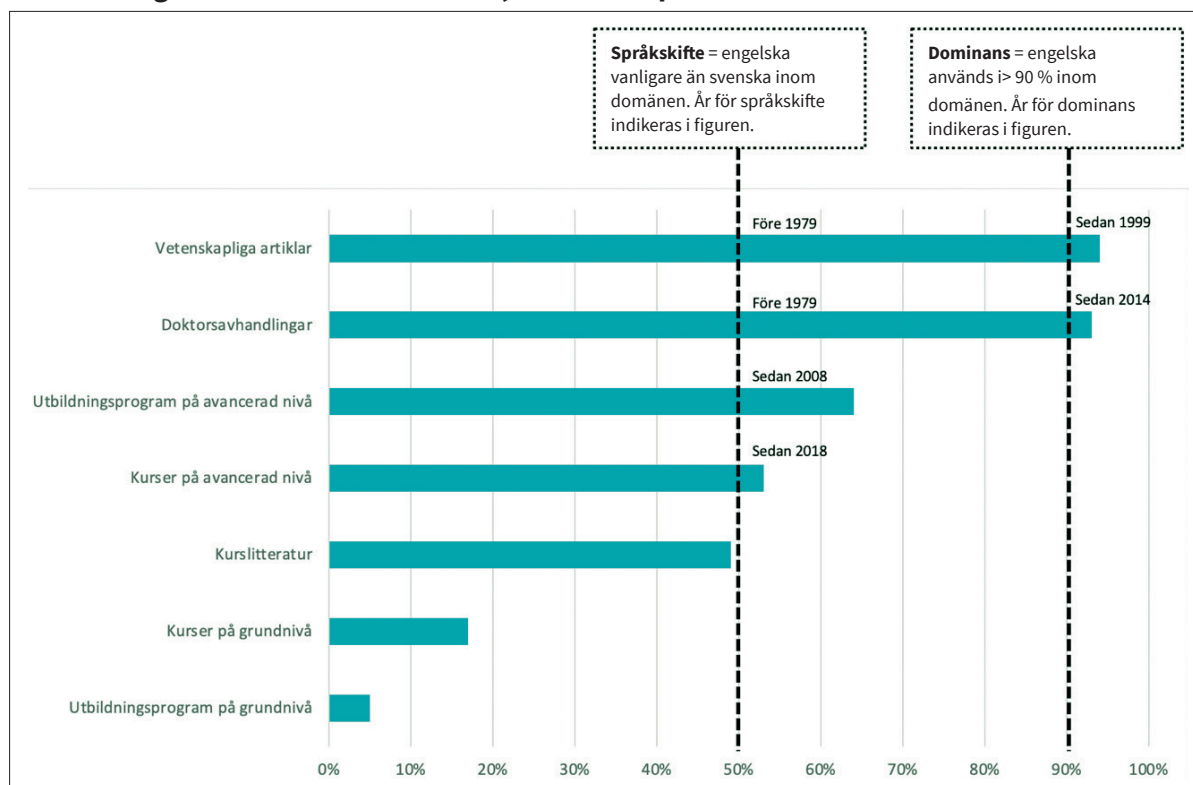
Diskussionen tar sin utgångspunkt i två begrepp som också kan betraktas som ett slags referenspunkter för att beskriva det relativa förhållandet mellan svenska och engelska inom de undersökta domäner och ämnesområdena. Den första referenspunkten är när engelska blir vanligare än svenska i en viss domän eller inom ett visst ämnesområde; vi väljer att kalla den för ”språkskifte”. Den andra referenspunkten är när engelska inte bara används i högre utsträckning än svenska, utan nästan helt kommer att ersätta svenskan inom en viss domän

eller inom ett visst ämnesområde; den här (någorlunda godtyckligt valda) punkten om 90 procent kallar vi för ”engelsk dominans”. Utifrån dessa begrepp/referenspunkter kan nu två mönster identifieras. Gränserna 50 procent respektive 90 procent betyder inte något i sig; de är bara att betrakta som referenspunkter som hjälper till att skapa en bild av språksituationen.

4.1 Engelska är vanligare inom vissa domäner än andra

De data som presenterats i tidigare avsnitt i den här rapporten visar att engelska är vanligare inom vissa domäner än andra; skillnaden kommer till särskilt tydligt uttryck när man betraktar datan för olika domäner utifrån akademisk nivå: ju högre akademisk nivå desto mer engelska och desto mindre svenska. Det här mönstret illustreras tydligt i figur 23. På den ”högsta” publikationsnivån (vetenskapliga tidskrifter), alltså den nivå där etablerade forskare publicerar sig i störst utsträckning, är engelska det helt dominerande språket och har varit det sedan 1999. Språkskiftet till engelskans fördel skedde för vetenskapliga tidskrifter redan

Andelen engelska inom olika domäner; kritiska tidpunkter



Figur 23. Andelen engelska inom olika domäner; språkskifte och engelsk (icke-) dominans.

före 1979. Språksituationen skiljer sig inte så markant mellan etablerade forskare och doktorander när de gäller publiceringsspråk, vilket kanske är förståeligt med tanke på att doktorander, samtidigt som de är studenter, också är forskare (och ibland ingår i forskargrupper): engelska dominerar som avhandlingsspråk och även de flesta doktorsavhandlingar har skrivits på engelska så långt tillbaka som den här undersökningen sträcker sig (1979).

På "lägre" akademiska nivåer (dvs. nivåer under forskarutbildningsnivån) används engelska i gradvis lägre utsträckning men, som redovisats ovan, även i dessa domäner har förekomsten av engelska ökat, från det tidigaste året för vilket statistik finns att tillgå. På den här nivån har engelska emellertid inte nått dominanspunkten, även om engelska i flera domäner är det vanligaste undervisningsspråket. Det gäller i synnerhet inom utbildningsprogram och kurser på avancerad nivå (här skedde språkskiftet 2008 och 2018).

Ett språkskifte har med största sannolikhet redan ägt rum för domänen kurslitteratur på grund-

nivå. Engelska texter utgör idag är 49 procent av all kurslitteratur i grundutbildningskurser som ges på svenska (se figur 23), men eftersom 19 procent av kursutbudet på grundnivå ges på engelska, och eftersom vi kan anta att dessa kurser har obligatorisk kurslitteratur på engelska (och ungefär samma antal obligatoriska texter) vore det märkligt om proportionen kurslitteratur på engelska inte redan överstiger 50 procent; i så fall har språkskiftet i den här domänen redan skett.

Däremot förefaller ett språkskifte vara avlägset när det gäller undervisningsspråket på grundutbildningsnivån: svenska är helt klart det vanligaste språket i såväl program som kurser på grundnivå.

Ett annat mönster som framträder i den analyserade datan är att engelskans ställning varierar markant när olika ämnesområden jämförs. Skillnader vad gäller engelskans ställning inom olika ämnesområden är knappast förvånande med tanke på de många skillnader som har dokumenterats i forskningen om akademisk praxis mellan olika ämnesområden (se t.ex. Becher & Trowler, 2001;

Salö, 2016). Figur 24 illustrerar skillnaderna när ämnesområdet humaniora jämförs med naturvetenskap inom de olika domäner som den här rapporten omfattar (här visas medvetet de två extremfallen). Inom naturvetenskap är det bara för kurser på grundnivå som språkskiftet inte har skett. Inom naturvetenskapliga grundnivåkurser som ges på svenska utgör engelska texter 49 procent av den obligatoriska läsningen, och med samma resonemang som fördes ovan är förmodligen redan merparten av kurslitteraturen på engelska på naturvetenskapliga kurser på grundnivån. Engelska är helt dominerande vad gäller vetenskapliga artiklar och doktorsavhandlingar. Inom humaniora skedde ett språkskifte för doktorsavhandlingar och artiklar först ungefär vid mitten av 2010-talet, nästan 40 år efter att det hände inom naturvetenskap. Däremot verkar det finnas stora likheter mellan naturvetenskap och humaniora vad gäller användningen av engelsk kurslitteratur på grundkursnivån: humaniora befinner sig precis som naturvetenskap mitt i ett pågående språkskifte. Det är emellertid noterbart att dominanspunkten inte nåts för någon av domänerna inom humaniora.

En jämförelse mellan ämnesområden kan också göras utifrån en enda domän. I figur 25 illustreras situationen för engelska som undervisningsspråk inom kurser på avancerad nivå. Engelska är inte helt dominerande i något av ämnesområdena, men inom teknik, naturvetenskap och det konstnärliga området har språkskiftet skett. De fyra andra ämnesområdena ligger olika långt ifrån den punkten.

Figur 23–25 ger uttryck för variation men också för en tydlig tendens (och samma variation och tendens är synlig i datan som helhet, se föregående avsnitt): det finns praktiskt taget inget ämnesområde, domän, eller kombination av ämnesområde och domän där en ökning av förekomsten av engelska *inte* har skett över tid.

Åtminstone två tolkningar av variationerna som rapporterats är möjliga. Den ena är att vissa delar av akademien är mer motståndskraftiga mot angliceringen än andra. Den tolkningen stöds av datan/siffrorna för enskilda tidpunkter. Å ena sidan förväntar sig akademien att mer seniora aktörer i det akademiska samhället (forskare såväl som studenter) i större utsträckning använder engelska, medan svenska kan användas av de juniora aktörerna. Samtidigt är traditionerna inom vissa ämnesområden

sådana att svenskan har en stark ställning. Den här förklaringen förutsätter alltså något slags språklig växelverkan som är beroende av olika (samverkande och motverkande) faktorer. Enligt den här tolkningen har svensk forskning och högre utbildning i många avseenden uppnått den parallelspråkighet som av många intressenter eftersträfvats: både engelska och svenska har sina respektive roller.

En annan tolkning är att användningen av engelska utvecklas på ett liknande sätt inom hela akademien; utvecklingen började bara tidigare och har kommit längre inom vissa domäner och ämnesområden än andra. För det resonemanget finns stöd i de resultat som presenterats i tidigare avsnitt och sammanfattas i figurerna ovan där två referenspunkter – språkskifte och engelsk dominans – får illustrera en utveckling mot ökad användning av engelska över tid. Med ett undantag (Bologna-processen nämndes tidigare i den här rapporten) verkar det inte ha varit någon enstaka specifik händelse som var anledningen till att dessa referenspunkter nåddes eller att utvecklingen mot mer engelska tog fart.

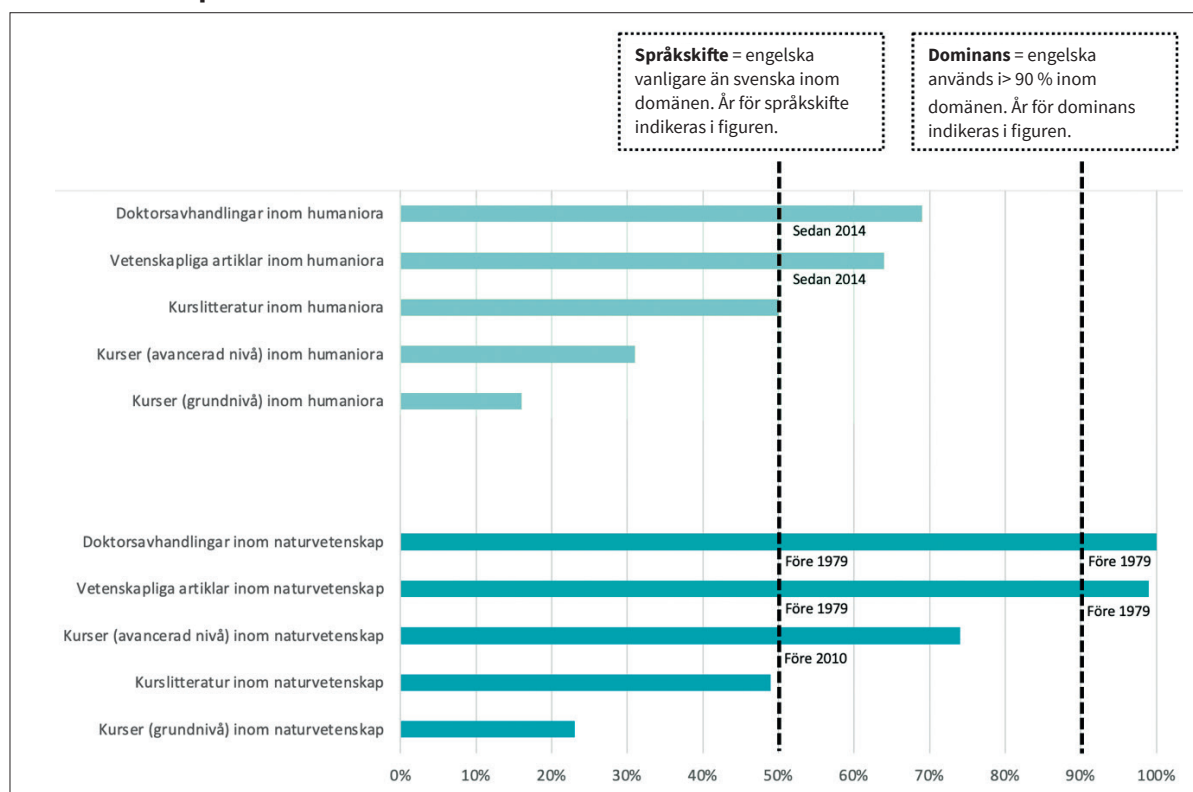
4.2 En tentativ framåtblick

Det språkanvändningsmönster som redovisas här – och det faktum att engelska under den undersökta perioden med ytterst få undantag har ökat inom varje domän och inom varje ämnesområde – ger viss grund för försiktiga spekulationer om den framtida utvecklingen av det här språklandskapet. Sådana spekulationer görs bäst i ljuset av en kort språkpolitisk tillbakablick.

När användningen av engelska ställs mot användningen av svenska inom forsknings- och högskoleområdet uppfattas det ibland som att två politiska prioriteringar av nationell betydelse står i konflikt med varandra: internationaliseringsagendan ställs mot förväntningen att svenska ska ha en privilegierad ställning, eller i vart fall något slags ställning, också inom forskning och högskoleområdet. Härvidlag vill vi, precis som Salö (2010) gjorde, betona hur förarbetena till språklagen (Prop. 2008/09:153, *Språk för alla*) fastslår några viktiga principer.

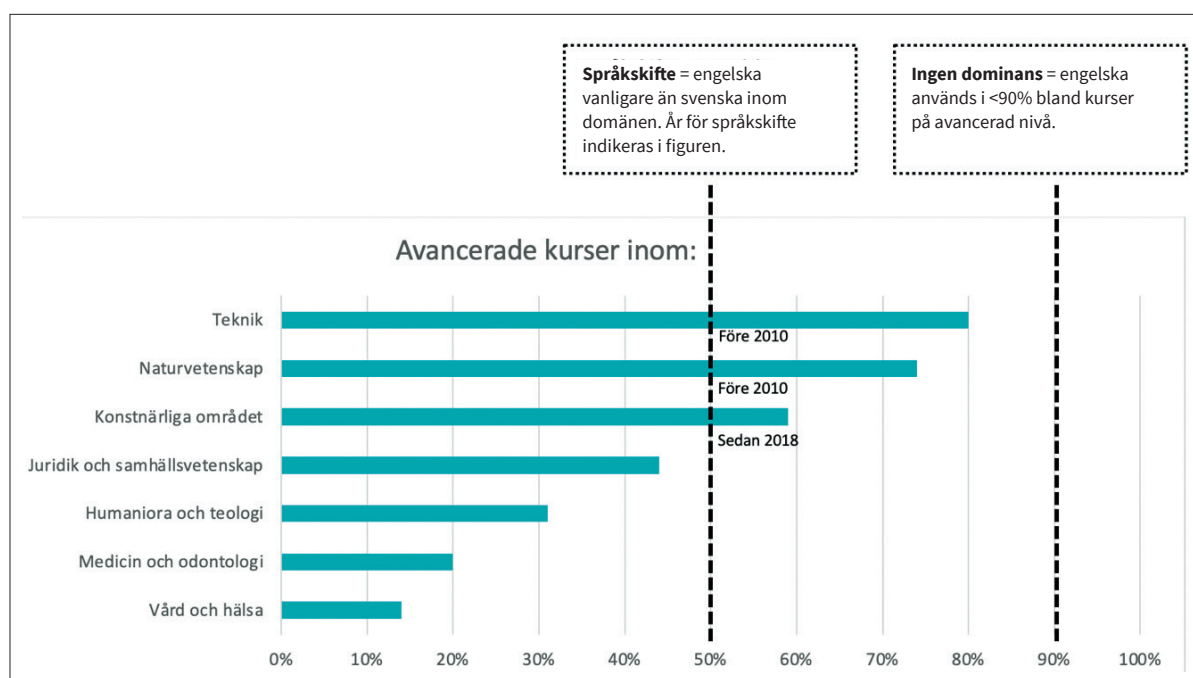
Svenskan är huvudspråk i Sverige och svenskan ska därför per automatik anses ha en särställning; denna särställning gäller inte minst lärosätena som

Andelen engelska inom olika domäner; kritiska tidpunkter inom humaniora och naturvetenskap



Figur 24. Andelen engelska inom olika domäner för två olika ämnesområden (humaniora och naturvetenskap).

Andelen engelska inom kurser på avancerad nivå: kritiska tidpunkter för olika ämnesområden



Figur 25. Andelen engelska som undervisningsspråk inom olika ämnesområden (kurser på avancerad nivå).

(i de allra flesta fall) är myndigheter och därför ska använda svenska (10 § språklagen). Emellertid säger lagkommentaren till den aktuella paragrafen att "Bestämmelsen är inte avsedd att utgöra en begränsning av möjligheten att till exempel inom forskning och utbildning bedriva verksamhet på andra språk än svenska." (Prop. 2008/09:153, s. 48). Samma proposition säger också "Att använda andra språk än svenska är i många fall nödvändigt för att stärka forskningens internationalisering" samt att "Det är självklart så att det engelska språket även fortsättningsvis kommer att spela en stor roll i det svenska högskoleväsendet" (s. 20). Någon *carte blanche* att använda engelska hur som helst och i vilken uträkning som helst ges dock inte: "Det allmännas särskilda ansvar för att svenskan används och utvecklas innebär dock att man bör överväga hur detta ansvar uppfylls på mest ändamålsenliga sätt" (s. 20). Vad gäller konflikten mellan internationaliseringen och användningen av svenska ger propositionen också till synes betryggande besked: "Som vi har understrukt tidigare finns det dock inte någon motsättning mellan internationalisering och ett värnande av svenskan som huvudspråk" (s. 30). Huruvida dessa två mål är kompatibla i praktiken kan emellertid ifrågasättas. Till exempel studerade Hult och Källkvist (2016) språkpolitiska dokument vid tre lärosäten och konkluderade att

även om lärosätenas språkpolitik innehåller positiva uttalanden om mångspråkighet, underblåses snarare än motverkas den allmänt spridda ideologin om engelska som det mest meningsfulla språket för internationell vetenskap, och diskurser som sammankopplar engelska med marknadskonkurrens och globalt engagemang är iögonfallande. (s 67; vår översättning)

Den här rapporten kan inte avgöra huruvida engelskans användning inom forsknings- och högskoleområdet fortfarande är inom ramen för vad som rimligen kunde förutses i samband med förarbetet till språklagen. Men, man kan nog ifrågasätta om påståendet att "det finns en medvetenhet inom utbildnings- och forskningsområdena om hur användningen av engelska på sikt kan påverka de nationella språkens ställning" (Prop. 2008/09:153, s. 20) fortfarande gäller. Det hade varit intressant att veta vilka insikter den medvetenheten har lett

till i ljuset av den ökning av användningen engelska som trots allt skett i Sverige under de 13 åren sedan propositionen skrevs. Debatten om domänförluster för svenskan (se Salö, 2016) såsom den förts i närtid antyder att den här medvetenheten inte alla gånger har resulterat i att "det allmännas särskilda ansvar för att svenskan används och utvecklas" uppfylls i enlighet med intentionerna i förarbetena.

Svenskans ställning inom forsknings- och högskoleområdet kan inte diskuteras utan att också ta hänsyn till användningen av engelska. Språksituationen som svensk forskning och högre utbildning befinner sig i har uppstått inte som ett resultat av ett avsiktligt beslut utan snarare som en bieffekt. Sverige har aktivt arbetat för att åstadkomma internationalisering inom forsknings- och högskoleområdet, men det visar sig att internationaliseringen var ett mynt med två sidor. På den andra sidan av internationaliseringsmyntet syns en ökad närvaro av engelska. När Sverige bestämde sig för att internationalisera forskning och högre utbildning ledde det nästan oundvikligen till en ökad användning av engelska, vilket fick direkta konsekvenser för användningen av svenska. Låt vara att detta inte innebär en direkt "motsättning mellan internationalisering och ett värnande av svenskan som huvudspråk", i språklagens mening, men det innebär definitivt att användningen av svenska som publicerings- och undervisningsspråk pressas tillbaka.

Lite tillspetsat (och förenklat) kan sägas att det finns tre möjliga vägar framåt. Den ena är att vidta åtgärder för att stoppa engelskans framfart och den fortsatta anglifieringen av svensk forskning och högre utbildning. Med tanke på den nuvarande språksituationen och trenden med ökad användning av engelska måste det vara beslutsamma och kraftfulla åtgärder (eller i vart fall systematiska och medvetna åtgärder), och en oundviklig och sannolikt oönskad konsekvens skulle vara att detta också begränsade möjligheterna till fortsatt internationalisering av svensk högre utbildning. Motsatsen till detta vore ett slags språkpolitisk kapitulation, det vill säga att låta den språkliga "marknaden" helt och hållet sköta sig själv (vilket möjligen kan betraktas som den befintliga situationen).

En medelväg mellan dessa två alternativ vore att staka ut en väg framåt där spänningsfältet mellan svenska och engelska inte leder till något slags nollsummespel, som det för närvarande är. I så fall

måste olika intressenter inom forskning och högre utbildning hitta praktiska vägar fram till det som hittills varit en ambition snarare än en verklighet, parallellspråkighet (se Bolton & Kuteeva, 2012; Gregersen, 2014; Kuteeva, 2011; Melander, 2004). Det ligger inte inom ramen för den här rapporten att beskriva hur en sådan ambition ska realiseras, utöver att konstatera att genuint verksam parallellspråkighet måste förankras och implementeras strategiskt på alla nivåer, från högsta administrativa nivå ner till pedagogiska strategier i klassrummen – produktiv och effektiv parallellspråkighet ”händer” inte av sig själv. Salö och Josephson (2014, s. 309) konstaterar att ”parallellspråkigheten är ingenstans

systematiskt genomförd eller resultat av långsiktiga överväganden”. I det avseendet skiljer sig Sverige inte från resten av världen, där utvidgningen av engelskspråkig undervisning (ofta enligt något slags modell som betonar parallell användning av engelska och huvudspråket/-en i fråga) hittills inte har lett till ett överflöd av välfungerande flerspråkig pedagogik. Emellertid kan Sverige inte gömma sig bakom andra i den här frågan, eller förlita sig på att andra löser problemet. Antingen hittar man ett sätt där språkvalet inte blir ett nollsummespel, eller så måste Sverige välja om internationalisering eller svenskans fortlevnad som publicerings- och undervisningsspråk är viktigast.

Referenser

- Airey, J., & Linder, C. (2008). Bilingual scientific literacy? The use of English in Swedish university science courses. *Nordic Journal of English Studies*, 7(3), 145–161. <https://doi.org/10.35360/njes.105>
- Beelen, J. & Jones, E. (2015). Redefining internationalization at home. I A. Curaj, L. Mate, R. Pricopie, J. Salmi, & P. Scott (Red.), *The European higher education area: Between critical reflections and future policies* (s. 59–72) Springer.
- Becher, T., & Trowler, P. R. (2001). *Academics tribes and territories: Intellectual enquiry and the cultures of disciplines*. Open University Press.
- Bolton, K. & M. Kuteeva (2012). English as an academic language at a Swedish university: Parallel language use and the ‘threat’ of English. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 33(5), 429–447. <https://doi.org/10.1080/01434632.2012.670241>
- de Wit, H. (2002). *Internationalization of higher education in the United States of America and Europe: A historical, comparative, and conceptual analysis*. Greenwood Press.
- de Wit, H., Egron-Polak, E., Howard, L., & Hunter, F. (2015). *Internationalisation of higher education*. Bryssel: Europaparlamentet. Tillgänglig 2020-12-08: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU\(2015\)540370_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU(2015)540370_EN.pdf)
- Dimova, S., Hultgren, A. K., & Jensen, C. (Red.) (2015). *English-medium instruction in higher education in Europe*. Mouton de Gruyter.
- Dir. 2017:19. (2017). *Ökad internationalisering av universitet och högskolor*. Tillgänglig 2020-12-08: <https://www.regeringen.se/491b3e/contentassets/b9f7e2a174e04bf1b32ba185745415aa/okad-internationalisering-av-universitet-och-hogskolor-dir-201719.pdf>
- Gregersen, F. (Red.). (2014). *Hvor parallelt: Om parallellspråkighet på Nordens universitet*. Nordiska Ministerrådet.
- Gunnarsson, B.-L. (2001). Swedish, English, French or German – The language Situation at Swedish universities, I U. Ammon (Red.) *The Dominance of English as a language of science: Effects on other languages and language communities* (s. 229–316). Mouton de Gruyter.
- Gunnarsson, B.-L. & K. Öhman (1997). *Det internationaliserade universitetet. En studie av bruket av engelska och andra främmande språk vid Uppsala universitet*. TeFa No. 16. Uppsala universitet, Institutionen för nordiska språk.
- Karlstad universitet. (2020). *Handlingsplan för internationalisering vid Karlstads universitet 2020–2023*. Tillgänglig: 2020-03-15: <https://www.kau.se/files/2020-03/Handlingsplan%20för%20internationalisering.pdf>
- Hult, F. M., & Källkvist, M. (2016). Global flows in local language planning: Articulating parallel language use in Swedish university policies. *Current Issues in Language Planning*, 17(1), 56–71. <https://doi.org/10.1080/14664208.2016.1106395>
- Hultgren, A. K. (2020). Global English: From “Tyrannosaurus Rex” to “Red Herring”. *Nordic Journal of English Studies*, 19(3), 10–34. <https://doi.org/10.35360/njes.574>
- Hultgren, A. K. (2014). Whose parallellilingualism? Overt and covert ideologies in Danish university language policies. *Multilingua*, 33(1–2), 61–87. <https://doi.org/10.1515/multi-2014-0004>
- Hultgren, A. K, Jensen, C., & Dimova, S. (2015). English-medium instruction in European higher education: From the north to the south. I S. Dimova, A. K. Hultgren, & C. Jensen (Red.), *English-medium instruction in European higher education* (s. 1–15). Mouton de Gruyter.
- Karlsson, S. (2017). *Språkpolitik vid svenska universitet och högskolor*. Språkrådet. Institutet för språk och folkminnen. Tillgänglig (2020-12-08): <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1111481/FULLTEXT01.pdf>
- Knight, J. (2004). Internationalization remodeled: Definition, approaches, and rationale. *Journal of Studies in International Education*, 8(1), (s. 5–31). <https://doi.org/10.1177/1028315303260832>

- Kuteeva, M. (2011). Teaching and learning in English in parallel-language and ELF settings: Debates, concerns and realities in higher education. *Ibérica*, (22), 5–12.
- Melander, B. (2004). "Engelska och svenska vid Uppsala Universitet – en uppföljning". I Bäcklund, U. Börestam, U.M. Marttala & H. Näslund (Red.), *Text i arbete/Text at work. Essays in honour of Britt-Louise Gunnarsson* (s. 135–143). Uppsala universitet, Institutionen för nordiska språk.
- Norén, K. (2006). Universiteten väljer språk. *Språkvård*-1, 26–29.
- Pecorari, D., Shaw, P., Irvine, A., Malmström, H., & Mežek, Š. (2012). Reading in tertiary education: Undergraduate student practices and attitudes. *Quality in Higher Education*, 18(2), 235–256.
<https://doi.org/10.1080/13538322.2012.706464>
- Phillipson, R. (2017). Myths and realities of 'global' English. *Language Policy*, 16(3), 313–331. DOI 10.1007/s10993-016-9409-z
- Phillipson, R. (2020). Brexit and the Politics of English. *Language on the Move*. Tillgänglig 2020-12-08:
<https://www.languageonthemove.com/brexit-and-the-politics-of-english/>
- Prop. 2004/05:162. *Ny värld – ny högskola*.
<https://data.riksdagen.se/fil/A7324622-9134-487C-8C8F-735A8C1EFB03>
- Prop. 2008/09:153. *Språk för alla – förslag till språklag*. <https://www.regeringen.se/49bb92/contentassets/ed1a-8510375d47af971a2330cf66aa4e/sprak-for-alla---forslag-till-spraklag-prop-200809153>
- Salö, L. (2010). *Engelska eller svenska? En kartläggning av språksituationen inom högre utbildning och forskning*. Stockholm: Språkrådet. Tillgänglig (2020-12-08):
<http://sprakochfolkminnen.diva-portal.org/smash/get/diva2:1517848/FULLTEXT01.pdf>
- Salö, L. (2016). *Languages and linguistic exchanges in Swedish academia: Practices, processes, and globalizing markets* (Doktorsavhandling, Centrum för tvåspråkighetsforskning, Stockholms universitet). Tillgänglig 2020-12-08:
<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:907250/FULLTEXT01.pdf>
- Salö, L., & O. Josephson. (2014). Landrapport Sverige: Parallellspråkighet vid svenska universitet och högskolor. I F. Gregersen, (Red.), *Hvor parallelt: Om parallellspråkighet på Nordens universitet* (s.261–322). Nordiska Ministerrådet.
- SFS 2009:600. *Språklag*. Tillgänglig 2020-12-08: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/spraklag-2009600_sfs-2009-600
- SOU 2018:3. *En strategiska agenda för internationalisering. Delbetänkande av Utredningen om ökad internationalisering av universitet och högskolor*. Tillgänglig 2021-10-08: <https://www.regeringen.se/490aa7/contentassets/2522e5c3f8424df4aec78d2e48507e4f/en-strategisk-agenda-for-internationalisering.pdf>
- SOU 2018:78. *Ökad attraktionskraft för kunskapsnationen Sverige. Slutbetänkande av Utredningen om ökad internationalisering av universitet och högskolor*. Tillgänglig 2021-10-08:
<https://www.regeringen.se/4a717f/contentassets/2cf334f2792c42d4b8c414076eb59204/okad-atraktkions-kraft-for-kunskapsnationen-sverige-sou-201878>
- Stier, J. (2002). Internationalisering: Retorisk fernissa, nödvändigt ont eller universitetens frälsare?. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 7(1), 59–68
- Stockholms universitet. (2019). *Global Engagement – långsiktig plan för Stockholms universitets arbete med internationalisering*. Tillgänglig 2021-03-15:
https://www.su.se/polopoly_fs/1.430920.1552639587!/menu/standard/file/GE%20SWE.pdf
- Söderlundh, H. (2012). Global policies and local norms: Sociolinguistic awareness and language choice at an international university. *International Journal of the Sociology of Language*, (216), 87–109.
<https://doi.org/10.1515/ijsl-2012-0041>
- UKÄ. (2019). *Universitet och högskolor. Årsrapport 2019*. Tillgänglig 2020-12-08: https://www.uka.se/download/18.c013a3016af7e05c3d5da/1559032171843/UKÄ%20årsrapport%202019_web.pdf
- UKÄ. (2020a). *Antal inresande studenter*. Tillgänglig 2020-12-08: <https://www.uka.se/statistik-analys/statistikdatabas-hogskolan-i-siffror/statistikomrade.html?statq=https://statistik-api.uka.se/api/totals/60>

- UKÄ. (2020b). *Universitet och högskolor. Årsrapport 2020*. Tillgänglig 2020-12-08: https://www.uka.se/download/18.65fbdad5175926cbdd099be/1606809482442/UKÄ_Årsrapport_2020-12-01.pdf
- UKÄ/SCB (2018). *Universitet och högskolor. Personal vid universitet och högskolor 2018*. Tillgänglig 2020-12-08: <https://www.scb.se/publikation/38504>
- UKÄ/SCB (2019a). *Universitet och högskolor: Internationell studentmobilitet i högskolan 2019/20*. Tillgänglig 2020-12-08: https://www.scb.se/contentassets/c222924127b2476c868222f034a65d9c/uf0209_201819_sm_uf20sm1903.pdf
- UKÄ/SCB (2019b). *Universitet och högskolor. Personal vid universitet och högskolor 2019*. Tillgänglig 2020-12-08: <https://www.scb.se/publikation/40961>
- UKÄ/SCB (2020). *Universitet och högskolor. Doktorander och examina i högskoleutbildning på forskarnivå*. Tillgänglig 2020-12-08: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/utbildning-och-forskning/hogskolevasende/doktorander-och-examina-i-hogskoleutbildning-pa-forskarniva/>
- Wächter, B. & F. Maiworm (2014). *English-taught programmes in European higher education: The state of play in 2014*. Lemmens.

Språkval och internationalisering: Svenskans och engelskans roll inom forskning och högre utbildning

Hur stark är engelskans ställning idag på svenska universitet och högskolor?

Engelskans landvinningar i förhållande till svenskan var en av de mest uttalade drivkrafterna bakom språklagen (SFS 2009:600). I diskussionen om språklagen var högre utbildning och forskning det samhällsområde där engelskans dominans ansågs ha nått längst.

Rapporten *Språkval och internationalisering* innehåller resultaten från en undersökning av svenska lärosätens undervisnings- och publiceringsspråk. Undersökningen är en uppföljning av en liknande studie som gjordes 2010.

Resultaten visar att användningen av engelska på svenska lärosäten har fortsatt att öka sedan 2010. Ökningen har varit särskilt stor inom humaniora och teologi, där svenska tidigare var det dominerande undervisningsspråket. Tendensen är densamma när det gäller publiceringsspråk. Andelen doktorsavhandlingar och artiklar skrivna på engelska har länge varit mycket hög inom discipliner som naturvetenskap och teknik; numera skrivs också en kraftigt ökande andel av forskningstexterna inom humaniora och samhällsvetenskap på engelska.



Institutet för
språk och
folkminnen

ISBN: 978-91-86959-82-1

SCIENCE DIMENSION VET
PROCESS KUNSKAP LANG
UTBILDNING STUDY KUNS
FORSKNING ENGELSKA LA
KNOWLEDGE ANVÄNDNING
SKAP RESEARCH FORSKNI
LITERATURE SVENSKA UT
HÖGRE UTBILDNING LANG
SPRÅKLAGEN SCIENCE IN
FORSKNING PROCESS LA
KNOWLEDGE UTBILDNING
TION FORSKNING PROCES
SKAP FRÄMJA EDUCATION
LIGHET SVENSKA PUBLIC
KUNSKAP NATURVETENSI
SEARCH SPRÅK ENGLISH
SVENSKA KNOWLEDGE UT
SEARCH EDUCATION SPRÅ
LEDGE UTBILDNING STUD
CH FORSKNING PROCESS
KNOWLEDGE UTBILDNING

RESEARCH EDUCATION
SPRÅK KURSLITTERATUR
SCIENCE SPRÅKLAGEN NA
VETENSKAP DOMINANS RE